

Sara Tala

”OLIS SIINÄ ARJESSA JOTAIN TEKEMISTÄ”

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemukset ja näkemykset osa sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämistä

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Sara Tala

Työn nimi: ”Olis siinä arjessa jotain tekemistä”: Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemukset ja näkemykset osana sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämistä

Ohjaaja: Mirva Siltakorpi

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 77

Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan sosiaalista kuntoutusta, ihmisen arkielämää ja kuntouttavaa työtoimintaa teorian ja tutkimusaineiston kautta. Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksesta omasta arjestaan, osallistumisestaan kuntouttavaan työtoimintaan sekä heidän näkemyksistään ja ajatuksistaan sosiaalisesta kuntoutuksesta. Tutkimus on osa sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämistä Buusti Ry:ssä. Tässä työssä sosiaalinen kuntoutus ilmentyy niin yläkäsitteenä kuntouttavalle työtoiminnalle kuin yksittäisen palvelun näkökulmastakin ja arki toimii kokoavana käsitteenä, jossa hyvinvointi näytetään. Työn tutkimuskysymyksiä olivat: Millaisena asiakas näkee arkensa ja tulevaisuutensa, millainen on asiakkaan kokemus kuntouttavasta työtoiminnasta ja millaisena asiakas näkee sosiaalisen kuntoutuksen.

Tutkimus toteutui laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerättiin teema-haastatteluilla. Tutkimukseen osallistui kahdeksan työvalmennusyksikkö Tähtiportin kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Teoriaosuudessa käsitellään pääkäsitteinä sosiaalista kuntoutusta, kuntouttavaa työtoimintaa sekä arkea hyvinvoinnin näkökulmasta. Sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan yläkäsitteiden alaluvut on jaettu menetelmän toteuttamiseen ja tavoitteisiin. Arkea yläkäsitteenä on jaoteltu työhön, vapaa-aikaan ja tulevaisuuteen. Tulevaisuus alateemana edustaa tulevaisuusorientoitunutta näkökulmaa elämässä ja kuntoutuksessa.

Haastateltavat kokivat kuntouttavan työtoiminnan omiin tarpeisiinsa vastaavaksi toiminnaksi. Osa haastatelluista mainitsi tavoitteenaan työllistymisen, ja osa tavoitteli omina käyntipäivinä paikalle tulemistä. Haastateltavat pitivät merkityksellisenä asiana toiminnassa sosiaalisten kontaktien muodostumisen ja sisällön saamisen arkipäiviin. Sosiaalisen kuntoutuksen tarve nähtiin esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien kohdalla, mutta siihen kuuluvien toimintojen pohdittiin myös soveltuvan osaksi kuntouttavan työtoiminnan arkea. Osa ajatteli sen voineen olla itselleen hyvä palvelu ennen kuntouttavaa työtoimintaa tai myös sen rinnalla. Osallistumismotivaatioon haastateltavat kertoivat vaikuttavan eniten oman tarpeen tunnistaminen ja tunnistaminen.

Avainsanat: Kuntouttava työtoiminta, sosiaalinen kuntoutus, arki, työ, vapaa-aika, tulevaisuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Sara Tala

Title of thesis: "There would be something to do every day": Experiences and views of the customers of the rehabilitating work as part of the developing of the service of social rehabilitation

Supervisor: Mirva Siltakorpi

Year: 2019

Number of pages: 77

Number of appendices: 3

This scholarly thesis explores social rehabilitation, rehabilitative work and everyday life of human's well-being are examined through theory and research material. In the developing of the service, the customers experiences are seen important. The study is a part of the developing of the service of social rehabilitation in Buusti Ry. In this thesis social rehabilitation is expressed as a major to the rehabilitative work from the point of view of the individual service. People's everyday life was the collecting concept in which welfare appears. The research questions were: How clients seem them everyday life and their future, how they experiences rehabilitative work and what kind of views they have about social rehabilitation. The research method was qualitative work research and the material was collected in Tähtiportti. Eight clients from the rehabilitative work were interviewed. In theoretical part there are three main concepts: social rehabilitation, rehabilitative work and everyday life. Under the social rehabilitation and the rehabilitative work concepts, there are theoretical parts on how those are part of rehabilitation and what are the goals in the functions. Theoretical part of employment, unemployment, leisure and future are under the everyday life concept. The future as a field theme represents the view of future orientation in the life and rehabilitation.

The interviewees experienced that rehabilitative work was an important part in their life: they got social relations from there and they have something to do in the day-time. The interviewees kept the forming of social contacts and the getting of the contents as a significant matter in the operation. They believe that the social rehabilitation was suitable for long-term unemployed, for example. The part thought of that the social rehabilitation could be necessary before they participate in the rehabilitative work and some of them think that the social rehabilitation functions could be part of rehabilitative work. Majority of the interviewees thought that motivation to participation was more affected by recognition and confessing of their own need.

Keywords: rehabilitative work, social rehabilitation, everyday life, work, leisure, future

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
Kuvioluettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	7
2 TUTKIMUKSEN PROSESSI JA TAVOITTEET	9
2.1 Tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	9
2.2 Teoreettinen viitekehys	11
2.3 Yhteistyötahon kuvaus	14
2.4 Muut tutkimukset ja hankkeet.....	15
3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS.....	19
3.1 Sosiaalinen kuntoutus osana kuntoutusjärjestelmää	19
3.2 Sosiaalisen kuntoutuksen toteuttaminen	21
3.3 Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet	24
4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	25
4.1 Kuntouttavan työtoiminnan toteuttaminen	25
4.2 Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet	27
5 TYYTYVÄISYYS ARKEEN HYVINVOINNIN MITTARINA.....	29
5.1 Arkielämä.....	29
5.2 Työ ja työttömyys	32
5.3 Vapaa-aika.....	34
5.4 Tulevaisuus, toiveet ja tavoitteet	35
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	37
6.1 Laadullinen tutkimus	37
6.2 Teemahaastattelu	38
6.3 Analyysimenetelmä	39
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	40
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
7.1 Kokemus omasta arjesta ja näkemys tulevaisuudesta	44

7.2 Kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta Tähtiportissa	51
7.3 Näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta	56
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	61
9 POHDINTA	67
LÄHTEET	70
LIITTEET	77

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessi.....	10
Kuvio 2. Tutkimuskysymykset.....	11
Kuvio 3. Opinnäytetyön yläteemat.	12
Kuvio 4. Asiakkaiden kokemukset ja näkemykset osana sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä.	13
Kuvio 5. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tyytyväisyys elämäntilanteeseen, (Karjalainen & Karjalainen 2010).	17
Kuvio 6. Kuntoutuksen kenttä (Terveyskylä, [viitattu 24.10.2018]).	21
Kuvio 7. Aktivointisuunnitelman laatimiseen vaikuttavat seikat (THL 10.3.2015)..	26
Kuvio 8. Mielenterveyden käsi (Mielenterveyden käsi [Viitattu 24.10.2018]).	30
Kuvio 9. Hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta.....	31
Kuvio 10. Toivoajattelu (Snyder 2002, 254).	36
Kuvio 11. Tutkimuksen yläteemat.	43
Kuvio 12. Käsitteet johtopäätöksissä.	61
Kuvio 13. Tuloksista nousseet tärkeimmät motivaatiotekijät.....	63

1 JOHDANTO

Sosiaalityön peruslähtökohtana on ihmisen elämän kokonaisuuksien huomioiminen ja hahmottaminen. Ihmisen ympäristö on fyysisen, kulttuurisen, emotionaalisen ja historiallisen ympäristön muodostava kokonaisuus. Ihminen on osa elinympäristöään ja toimii vuorovaikutuksessa sen kanssa. (Kilpeläinen 2009, 70.) Nykyään ihmiselle on usein luonnollista liikkua eri yhteisöstä toiseen. Ihmisten elämässä on pitkäaikaisia yhteisöjä, kuten perhe, mutta myös hetkellisiä yhteisöjä, kuten harrastusyhteisöt. (Korkiamäki ym. 2016.) Yhteisöt liittyvät elämään, mutta yhteisöissä selviäminen ja niiden löytäminen vaativat voimavaroja. Erilaisilla kuntoutuspalveluilla pyritään vahvistamaan ihmisten selviytymistä arjessaan ja ihmissuhteissaan, mutta myös yhteisöissä tai löytämään tarvitsemansa yhteisöt ja omat voimavaransa.

Kuntoutusjärjestelmässä täytyisi pystyä suuntaamaan toiminta ja palvelut yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, mutta myös yhdenmukaisesti siten, että palvelujen kokonaisuus olisi hallittavissa, ja oikeudenmukaisuus sekä tasa-arvoinen kohtelu toteutuisivat (Piirainen 2018, 52). Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat monesti monien eri toimijoiden yhteisiä asiakkaita ja asiakkaan polku yhdistää näitä toimijoita toisiinsa (Määttä 2018, 26). Tässä työssä sosiaalinen kuntoutus toimii niin yläkäsitteenä kuntouttavalle työtoiminnalle kuin myös sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta omana palvelunaan. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu yhdistäisi muita Buusti Ry:n palveluja toisiinsa siten, että asiakas voisi olla useammassa palveluissa mukana omien tarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti, mutta edelleen yhden luukun taktiikalla. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden haastattelujen kautta muodostetaan ymmärrystä heidän arjestaan, kokemuksistaan ja näkemyksistään, ja näitä hyödynnetään kehittäessä uutta sosiaalisen kuntoutuksen palvelua Buusti Ry:ssä.

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkäaikaistyöttömille elämänhallintaa ja työllistymismahdollisuuksia parantavaksi toiminnaksi. Vuosina 2013–2016 kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden määrä kasvoi arviolta yli 70 prosenttia. (THL 6.10.2017.) Kuntouttavassa työtoiminnassa on siis enemmän asiakkaita kuin aikaisemmin, ja määrä tuntuisi edelleen nousevan. Samanaikaisesti kuntoutuksen kentälle kehitetään muita toiminta- ja työkykyä edistäviä palveluita ja hankkeita. Vuonna

2015 sosiaalinen kuntoutus saatiin lisäyksenä sosiaalihuoltolakiin. Jatkuvasti muuttuvasta sosiaalisen kuntoutuksen kentästä on kuitenkin tällä hetkellä kannattamattonta kirjoittaa yleistystä. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmän sekä kentän ollessa laaja ja epämääräinen se lisää joustavuutta muuttuvissa tilanteissa, mutta toisaalta vaikeuttaa esimerkiksi tehtävänjakoa ja voi aiheuttaa hämmennystä yhteistyösuhteissa ja työorganisaatioissa. (Nieminen 2018, 10, 22.)

Kuntouttavan työtoiminnan sekä sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteisiin sisältyvät esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy ja arjen hallinta, sen vuoksi tässä työssä arki näyttäytyy kokoavana elementtinä. Arkielämää voidaan pitää elämää kokoavana käsitteenä ja se on täynnä arjen käytäntöjä ollen kokonaisuus erilaisista vuorovaiikutuksista (Repo 2009, 27–28). Ihmisen arkielämä koostuu monista asioista, joita teemme huomaamattammekin. Tässä työssä arki kootaan työn, vapaa-ajan ja tulevaisuuden kokonaisuutena. Työ voi olla niin palkkatyötä kuin opiskeluakin. Vapaa-aika sisältää harrastukset, levon ja ihmissuhteet. Tulevaisuuden näkymät, toiveet ja haaveet näyttävät suuntaa esimerkiksi arjessa tehtäville jokapäiväisille valinnoille. Arkeen voi sisältyä sekä hyvinvoinnin ylläpitäminen että eriarvoisuus, ja se koostuu erilaisista tavoista ja tottumuksista eli toiminnasta. (Jokinen 2005, 158–160.)

Tähän opinnäytetyötutkimukseen sisältyvät asiakkaan näkemykset arjestaan ja sosiaalisesta kuntoutuksesta sekä kokemukset kuntouttavasta työtoiminnasta. Näitä kokemuksia ja näkemyksiä voidaan hyödyntää sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämisen lisäksi myös esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan palvelua kehitettäessä vastaamaan yhä paremmin asiakkaiden arkisiinkin tarpeisiin.

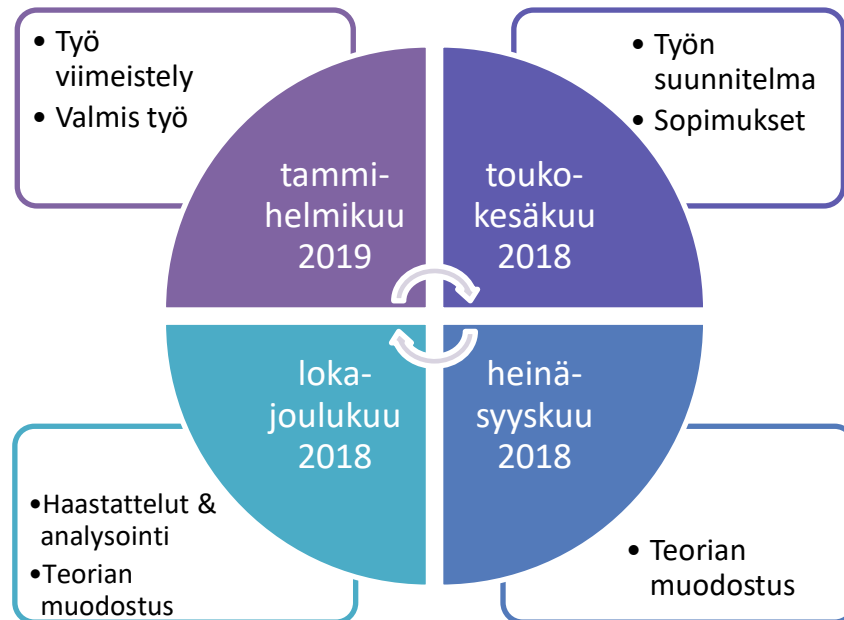
2 TUTKIMUKSEN PROSESSI JA TAVOITTEET

Tässä luvussa kerrotaan opinnäytetyön prosessista, tutkimuskysymyksistä ja tavoitteista sekä teoreettisesta viitekehuksesta. Yhteistyökumppanina tässä opinnäytetyössä oli sosiaalipalveluja tuottava yhdistys Buusti Ry.

2.1 Tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä osiossa kuvataan opinnäytetyön etenemistä (kuvio 1). Opinnäytetyöni aihe on peräisin omasta kiinnostuksestani mielenterveys- ja päihde työhön. Ensimmäisen opintoihin liittyvän harjoitteluni aikana alkuvuonna 2018 keskustelimme jo ohjaajani kanssa opinnäytetyön aiheista. Opinnäytetyöni aihetta pohdittiin kevään aikana, ja tutkimukseni kohteeksi muodostui Buusti Ry:n kehitteillä oleva uusi sosiaalisen kuntoutuksen palvelu.

Kesäkuun 2018 aikana opinnäytetyösopimus sekä tutkimuslupa (Liite 1) olivat valmiit, ja kesän aikana kokosin työni teoriapohjaa sosiaalisesta kuntoutuksesta. Sovimme, että toteutan haastattelut sosiaalisen kuntoutuksenpalvelun asiakkaille marraskuussa 2018. Syksyn aikana tutkimusongelma muotoutui uudelleen: Millaiset asiat motivoisivat osallistumaan sosiaaliseen kuntoutukseen? Haastateltavat asiakkaat löytyivät Buusti Ry:n työllisyyspalveluiden yksiköstä Tähtiportista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemukset nähtiin merkityksellisenä sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen näkökulmasta sen vuoksi, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita on eri elämäntilanteissa olevia asiakkaita, jotka olisivat voineet aikaisemmin tai voisivat mahdollisesti tälläkin hetkellä saada sosiaalisesta kuntoutuksesta vastauksia tarpeisiinsa. Teorian muodostamisen jälkeen lokakuussa 2018 keräsin aineiston ja aloitin aineiston analysoinnin, jonka yhteydessä palasin myös teorianmuodostukseen. Tässä työssä teoria on vaikuttanut aineiston keruuseen ja analyysiin ja aineisto työn teoriaan. Tutkimusprosessi päättyi suunnitellun aikataulun mukaisesti helmikuussa 2019.

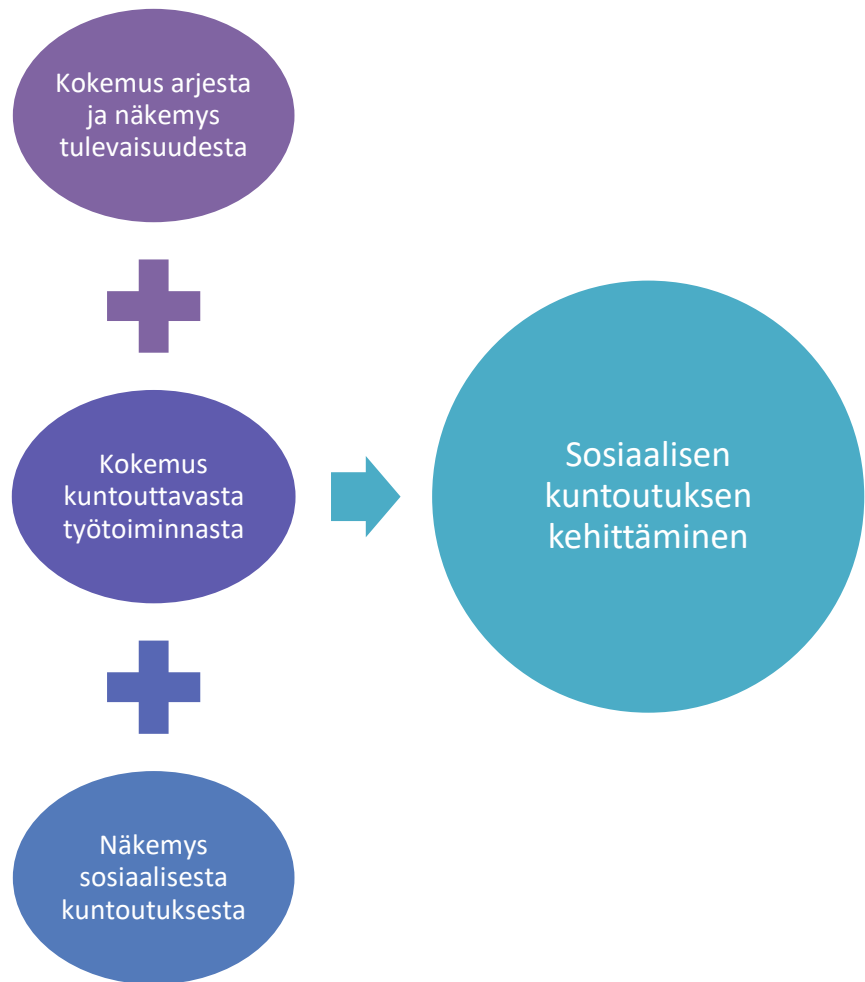
Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessi.

Opinnäytetyön tavoitteena on toimia osana Buusti Ry:n sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä selvittäen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemusta ja näkemystä kuntouttavasta työtoiminnasta, arjestaan ja sosiaalisesta kuntoutuksesta. Suuria kysymyksiä Buusti Ry:n sosiaalisen kuntoutuksen suunnittelutyössä ovat, millaiseksi palvelu muodostuu ja miten sitä toteutetaan. Yhteistyökumppaneiden ja ammattilaisten kokemuksen mukaan tarve palvelulle oli, mutta tarve oli myös selvittää, millaiset asiat motivoisivat osallistumaan sosiaaliseen kuntoutukseen.

Sosiaalista kuntoutusta tarkastellaan tässä työssä niin kattokäsitteen kuin yksittäisen palvelun näkökulmasta. Tutkimuskysymyksillä selvitetään kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan arkielämää sekä kokemusta kuntouttavasta työtoiminnasta, ja haastatteluilla saatuja tuloksia voidaan hyödyntää sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämistyössä.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisena asiakas näkee arkensa ja tulevaisuutensa?
2. Millainen on asiakkaan kokemus kuntouttavasta työtoiminnasta?
3. Millaisena asiakas näkee sosiaalisen kuntoutuksen?

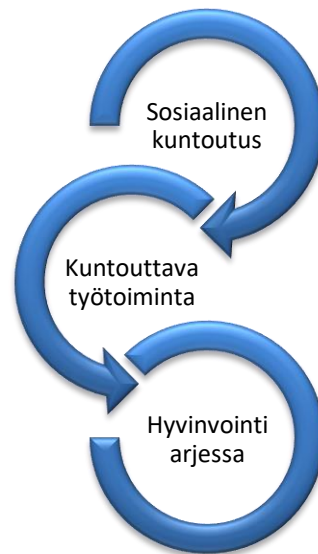

Kuvio 2. Tutkimuskysymykset.

2.2 Teoreettinen viitekehys

Tässä opinnäytetyössä vaikuttavat keskeisesti kolme laajaa teemaa (kuvio 3) ja tässä kohtaa pyrin kuvaamaan työn teoreettista viitekehystä ja sen muodostumista. Työn tarkoituksena on olla osa sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämistä Buusti ry:ssä ja se vaatii osakseen ihmisen yksilöllisen arkielämän tutkimusta. Arkielämä on kokonaisuus, jossa ihmisen hyvinvointi ja osallisuus näyttäytyvät. Jokisen (2005, 20, 156, 159) mukaan arki pitää yllä sekä hyvinvointia että eriarvoistavia käsitteitä. Hän sanoo, että arkeen täytyy perehtyä voidakseen vaikuttaa yhteiskunnan rakenteisiin, ja arkisiin muutoksiin voidaan nimenomaan vaikuttaa yhteiskuntapolitiisilla väliintuloilla, vaikka se onkin haasteellista. Tässä tutkimuksessa arkea on selvitetty asiakkaiden kertomana yhdistäen heidän kokemuksiaan historiassaan ja nykyhetkessä työttömyyden ja työn, vapaa-ajan sekä tulevaisuuden näkemysten

kautta ajatukseen sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisestä. Tulevaisuusorientoituneisuus on osa sosiaalityötä ja se liittyy muutoksen hakemiseen ja käynnistämiseen (Juhila 2018, 60).

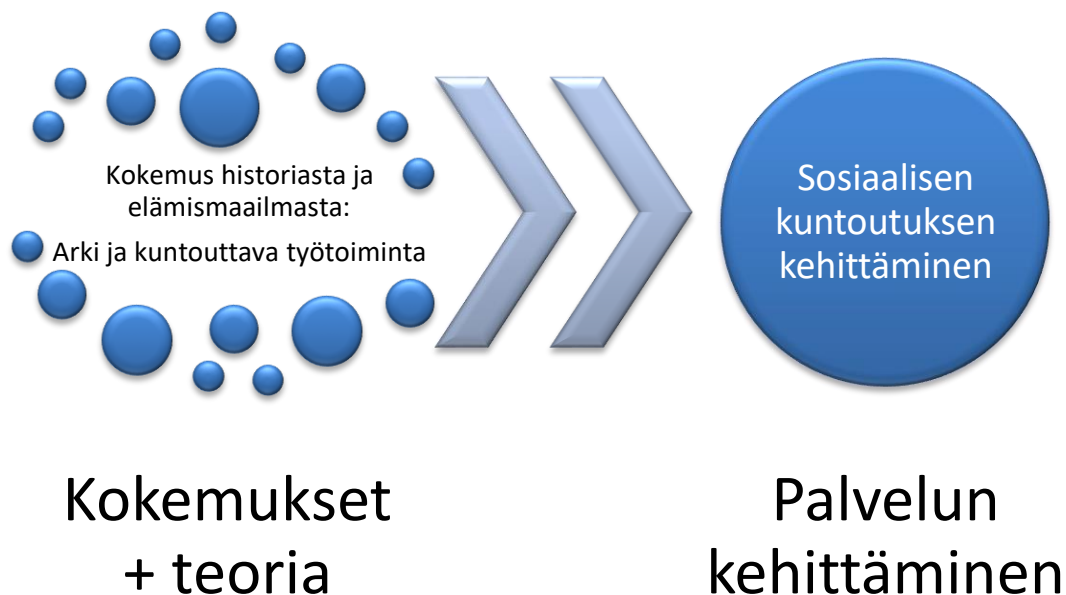
Kuvio 3. Opinnäytetyön yläteemat.

Tutkimuksessa asiakkaiden kokemukset ja näkemykset arjestaan sekä kuntouttavasta työtoiminnasta toimivat sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisessä (Kuvio 4). Tässä työssä sosiaalinen kuntoutus näyttäytyy kuntouttavan työtoiminnan yläkäsitteenä, mutta sitä tarkastellaan myös yksittäisen palvelun näkökulmasta. Myös työn teoriaosuudessa sosiaalinen kuntoutus hahmotellaan niin yläkäsitteenä kaikille muille palveluille kuin omaksi palvelukseensikin. Sosiaalinen kuntoutus voidaan kuvata yhtenä kuntoutuksen lajina lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen lisäksi, tai se voidaan ajatella yläkäsitteenä kaikelle kuntoutukselle (Vilkkumaa 2004, 28). Tässä työssä kaikki teemat sisältävät ajatuksia sosiaalisesta hyvinvoinnista ja ihmisen ja hänen ympäristönsä sekä sosiaalisten suhteidensa vuorovaikutuksesta. Sosiaalisessa kuntoutuksessa merkityksellisenä nähdään erityisesti ihmisten sekä heidän sosiaalisen ympäristönsä vuorovaikutus ja yhteensopiuvuus (Vilkkumaa 2004, 29).

Kuntouttavan työtoiminnan teoriaosuudessa ei pääasiallisesti keskitytä nimenomaan sosiaaliseen kuntoutukseen, mutta sosiaalinen ulottuvuus ja sosiaalisen

kuntoutuksen tehtäväalueet toistuvat osittain myös siellä. Koska sosiaalisella kuntoutuksella ennen kaikkea tähdätään ihmisen arjessa selviytymiseen ja osallisuuteen, sen tehtäväalueet näyttäytyvät myös teoriaosuudessa arjesta. Arki on jaettu yleisemmästä arjen määrittelystä työhön, vapaa-aikaan sekä tulevaisuuteen ja tavoitteisiin. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteissa on nähtävissä yhteneväisiä tavoitteita, kuten syrjäytymisen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä osallisuuden edistäminen (Raivio 2018, 58; Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 32). Kuntouttava työtoiminta on yksi vaihtoehto aktivointisuunnitelmassa, jolloin sillä on myös työllisyyteen tähtääviä merkityksiä, joita sosiaalisella kuntoutuksella ei välttämättä ole.

Palvelun kehittämisessä asiakkaan kokemukset ovat tärkeitä perusteita luoda palvelusta tarkoituksenmukainen. Kehittäminen ja tutkimus kietoutuvat toisiinsa ja sosiaalihuollon sekä palvelujärjestelmän kehittämiseen liittyvät sosiaalityön työmuotojen ja palvelujärjestelmän kehittäminen (Hämäläinen 2014, 74). Asiakas jäsentää pohdintaansa oman kokemuksensa kautta, joka hänellä on omasta historiastaan, arjestaan ja kuntouttavasta työtoiminnasta. Näiden kautta tehdään havaintoja, miten ja millaiseksi sosiaalinen kuntoutus voisi kehittyä, mitä siltä odotettaisiin ja mikä palveluun osallistumiseen motivoisi (Kuvio 4).

Kuvio 4. Asiakkaiden kokemukset ja näkemykset osana sosiaalisen kuntoutuksen kehittämistä.

2.3 Yhteistyötahon kuvaus

Buusti Ry tarjoaa asiakkailleen erilaisia kuntoutus- ja työllistymispalveluja, kuten yhteisövalmennusta, asumispalveluja, työ- ja opintovalmennusta, psykoterapiaa, neuropsykiatrista valmennusta ja nyt myös sosiaalista kuntoutusta. Yhdistys toimii palveluntuottajana Etelä-Pohjanmaan alueella ja palveluja on tarjolla niin nuorille kuin aikuisillekin. Lisäksi he toteuttavat erilaisia hankkeita ja projekteja. (Buusti Ry 2018a.) Sosiaalinen kuntoutus näyttäytyy yhdistyksen eri palveluissa jo tälläkin hetkellä, mutta sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseksi on ilmennyt tarvetta niin alueella kuin valtakunnallisestikin. Buusti Ry kehittää jatkuvasti innovatiivisesti palveluitaan ja vastaa kentältä nousevaan kasvavaan palvelutarpeeseen. Yksityiset palveluntuottajat kuten yritykset, järjestöt ja säätiöt myyvät palveluja kuntayhtymille, kunnille tai asiakkaille ja siten antavat vaihtoehtoja ja täydentävät tarjonnallaan kunnallisia palveluja (Aluehallintovirasto 2018).

Sosiaalista kuntoutusta kehitetään Buusti Ry:ssä tällä hetkellä aktiivisesti. Tarve sosiaalisen kuntoutuksen palvelusta on jo ilmennyt yhteistyöpalaverissa, sillä palvelujen käyttäjissä näyttäisi olevan sellaisia henkilöitä, jotka tarvitsevat työllistymispalveluita edeltäväksi tai niiden rinnalle elämänhallintaa parantavia palveluita (Palmu, Uusimäki & Ulvinen 2018a). Kohderyhmä koostuu työikäisistä henkilöistä, jotka ovat kuntoutustuella, työkyvyttömyyseläkkeellä, osatyökykyisiä ja joille kuntouttava työtoiminta ei ole oikea-aikainen tai yksistään riittävä palvelu. Asiakkaan tarve palvelulle voi ilmetä esimerkiksi terveydenhuollon-, työllistämisen- tai mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Sosiaalisen kuntoutuksen toteutus toteutuisi prosessinomaisesti sisältäen asiakkaan kanssa palvelun suunnittelun ja toteuttamisen, jatkuvan arvioinnin, sekä lopulta prosessin päätöksessä jatkon suunnittelun/selvittämisen, sekä asiakkaan palautteen. (Buusti Ry 23.5.2018.)

Kuntouttavan työtoiminnan lisäksi Buusti Ry:n työvalmennusyksikkö Tähtiportissa tarjotaan työkokeilua ja työvalmennusta. Monipuolisista tehtävistä voi löytää mielekkään työn itselleen ja kehittää edellytyksiä työllistymiseen tai opiskeluun, sekä suunnitella tulevaisuutta. Tähtiportissa asiakkaille tarjotaan työvalmennuksen, työtoiminnan ja työkokeilun keinoin mahdollisuus saada tuntumaa omasta jaksamisestaan ja voimavaroistaan työn tekemisen myötä. Tavoitteena on, että asiakkaan edellytykset työllistymiseen tai opiskeluihin paranevat. (Buusti Ry 2018b.)

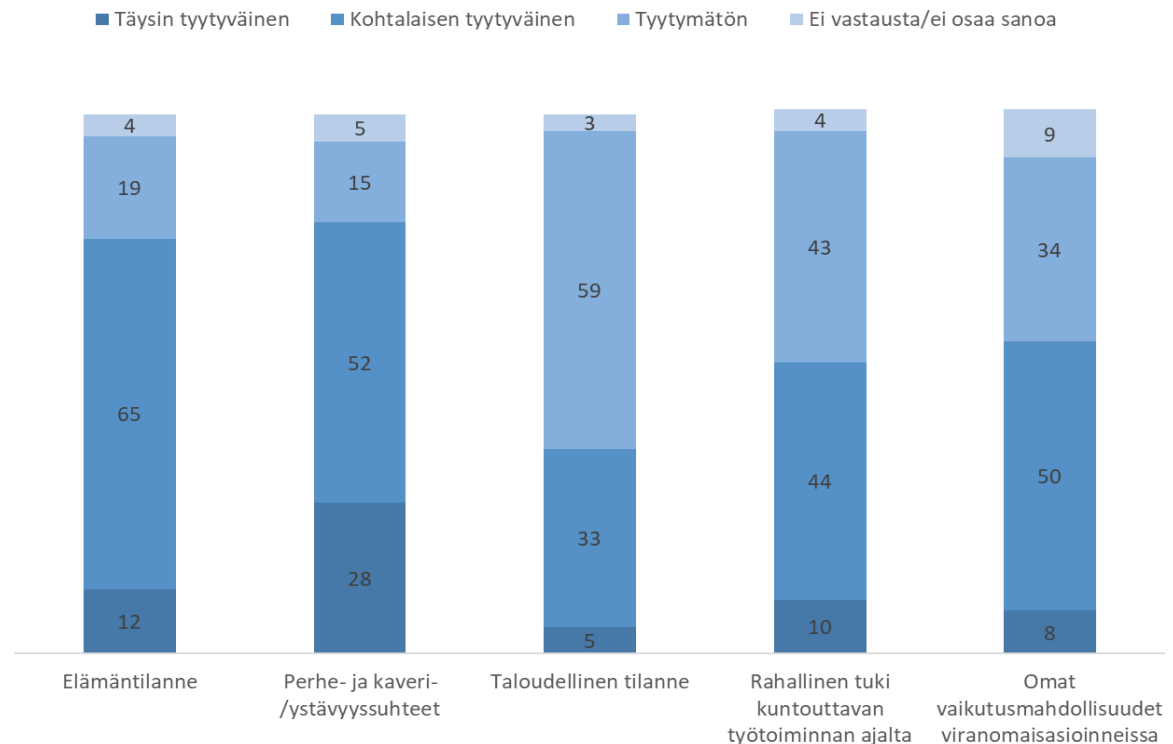
Ammatillinen kuntoutus. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta voi olla myös muita palveluja, kuten osa tämän tutkimuksen haastateltavista olivat yhtäaikaaisesti NUOTTI-valmennuksen, eli ammatillisen kuntoutuksen asiakkaita. NUOTTI-valmennus on 16-30-vuotiaille suunnattu maksuton matalankynnyksen palvelu, jossa tavoitteena on oman elämäntilanteen, taitojen ja vahvuuksien ymmärtäminen, sekä oman tulevaisuutensa suunnittelu (Kela 1.6.2018). Ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena on tukea syrjäytymisvaarassa olevan mahdollisuuksia integroitua osaksi työelämää ja ehkäistä työkyvyttömyyttä. Työn kautta ihmisen sosiaalinen elämä kasvaa, ja sen merkitys kuntoutujalle on sosiaalisen lisäksi psyykinen ja taloudellinen. Ammatillinen kuntoutus on tavoitteellinen prosessi, jota toteutetaan mm. ammatinvalinnan, työkokeilun ja ammatillisen koulutuksen keinoin. Ohjaus ammatinvalintaan, työ- ja koulutuskokeilut, tuettu työ ja työvalmennus, ammatillinen koulutus, työhön ja opiskeluun liittyvät apuvälineet sekä työllistämiskorvaukset kuuluvat ammatillisen kuntoutuksen keskeisiin palveluunotoihin, ja sen lisäksi siihen voi liittyä apuvälinehankintoja, jotka edistäisivät työllistymistä tai työssä pysymistä. Ammatilliseen kuntoutukseen usein sisältyy myös sosiaalisen ja lääkinnällisen kuntoutuksen toimintoja. Lisäksi ammatilliseen kuntoutukseen liittyy sellainen kuntoutumista edistävä ja tavoitteisiin pyrkivä toiminta, joilla tuetaan asiakkaan työkykyisyyttä, luodaan työmahdollisuuksia ja työllistymistä tai työssä jaksamista. Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteita voivat olla työelämässä pysyminen tai työllistyminen. (Kettunen ym. 2009, 215–216.) Ammatillisessa kuntoutuksessa myös työpaikoilta odotetaan joustavuutta mukauttamaan työolosuhteita ammatillisen kuntoutuksen asiakkaan tarpeiden mukaisesti syrjimättä. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 215–216.) Yksinkertaisesti ammatillisella kuntoutuksella pyritään auttamaan ihmistä pääsemään ja palaamaan tai pysymään työssä, ja siinä tulisi olla tasapaino työhön ja työllistymiseen keskittymisen sekä hyvinvoinnin välillä (Waddell, Burton & Kendall, [viitattu 24.11.2018], 10, 53).

2.4 Muut tutkimukset ja hankkeet

Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyviä hankkeita, tutkimuksia ja esimerkiksi kuntakyselyitä on toteutettu jo laajalti. Valtakunnallinen SOSKU-hanke oli kehittämässä sosiaalista kuntoutusta yhdessä monien eri toimijoiden, kuten kaupunkien ja kuntien,

ammattikorkeakoulujen, kuntayhtymien ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Tarkoituksena on innovoida, luoda, kehittää ja testata toimintamalleja sosiaaliseen kuntoutukseen ammattilaisten ja asiakkaiden voimin (THL 25.6.2018). Tämän opinnäytetyön sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiden teoriaosiossa hyödynnetään myös jo tehtyjä tutkimuksia. SOSKU-hankkeen loppuraportissa (Raivio 2018, 45–48) sosiaalisen kuntoutuksen toimintoja luokitellaan sosiaalisten, arki- ja yhteisötaitojen alle. Vuorovaikutuksessa vahvistuvat sosiaaliset taidot, joiden harjoittelu tulisi olla suoranaisesti osa palvelua tai niiden harjoittamiselle tulisi luoda tilaisuuksia. Arkitaidot, kuten itsestään ja omasta terveydestään huolehtiminen, asuminen ja kodinhoito, talouden suunnittelu ja hallinta sekä toimimisesta omassa yhteisössään, esimerkiksi perheessä. Yhteisötaitoja vahvistamalla pyritään elämänmuutokseen; omaehtoiseen lisääntymiseen, tulevaisuuden ja sopeutumiskyvyn vahvistamiseen, omasta toimeentulosta huolehtimisen mahdollisuuksien lisäämiseen ja osallistumiskynnysten madaltamiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtana on sosiaalinen toimintakyky sisältäen arkipäivän elämäntaidot ja kyvyn toimia yhteiskunnan jäsenenä (Lahti & Pienimäki 2004, 138). Sosiaalisen kuntoutuksen vaikuttavuuden ja työmenetelmien tutkimuksen perusteella on todettu, että sosiaalisen kuntoutuksen työmuodot rakentuvat erilaisissa yhteistöissä ja usein projekteina, jotka eivät ole kiinteästi osa organisaatioita (Hinkka, Koivisto & Haverinen 2006).

THL:n tutkimuksessa kuntouttavasta työtoiminnasta aktiivisena sosiaalipolitiikkana vai työllisyyspolitiikkana, on sisällytetty kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tyytyväisyys omaan tilanteeseensa. Tulosten mukaan vähintään 50 prosenttia vastanneista ovat kohtalaisen tyytyväisiä elämäntilanteeseensa, sosiaalisiin suhteisiinsa sekä omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa asioidessaan eri viranomaisten kanssa. Tyytymättömyyttä oli myös kaikilla edellä mainituilla osa-alueilla, mutta tyytymättömämpiä vastaajat olivat tässä tutkimuksessa taloudelliseen tilanteeseensa. Tutkimus on toteutettu pääkaupunkiseudulla empiirisenä tutkimuksena. (Karjalainen & Karjalainen 2010.) Kuviossa 5 esiintyvät teemat nousivat vahvoina alateemoina esiin myös tässä opinnäytetyötutkimuksessa.

Kuvio 5. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tyytyväisyys elämäntilanteeseen, (Karjalainen & Karjalainen 2010).

Opinnäytetöitä on tehty runsaasti liittyen kuntouttavaan työtoimintaan ja viime vuosina myös sosiaaliseen kuntoutukseen. Böckerman (2017) on tehnyt opinnäytetyönsä sosiaalisen kuntoutuksen merkityksestä työllistymistä edistävissä palveluissa sekä ryhmätoiminnan merkityksestä työelämäosallisuutta edistettäessä. Hänen aiheensa sivuaa jonkin verran tämän työn aihepiiriä ja hänen tutkimuksessaan sosiaalinen kuntoutus nähdään yhtenä työelämämahdollisuuksia vahvistavana kuntoutusmuotona.

Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist ja Parpo (2004, 3–5, 210–211) ovat tutkineet kuntouttavan työtoiminnan lain sisältöä ja sen vaikuttavuutta. He ovat tutkimuksessaan keskittyneet etenkin aktiiviseen sosiaalipolitiikkaan, jossa kuntouttava työtoiminta on yksi aktivointisuunnitelmaan sisällytettävä palvelu. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tehdä kokonaisarviointia lain toteuttamisesta ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Tutkimuksen aineisto kerättiin aktivointisuunnitelma-asiakkaista 51 kunnan alueella aktivointisuunnitelmaan liittyvistä kysely- ja seurantalomakkeista. Tuloksinaan he esittelevät erilaisia kehittämissuosituksia. He toteavat aktivointimal-

lin toimivan pääosin hyvin, mutta tuovat esiin myös esimerkiksi alueelliset erot toteuttamisessa, työvoimakysynnän tarpeen, alhaisen koulutustason ja kuntouttavassa työtoiminnassa edelleen olevan kehittämisluonteen. Suosituksissaan he myös päättelevät kuntouttava työtoiminta-lain nimen olevan harhaanjohtava, sillä vain osalla on tarve kuntoutumisesta. Tässä opinnäytetyössä heidän tutkimustaan hyödynnetään kuntouttavan työtoiminnan sekä arjen työn ja työttömyyden teoriaosuuksissa.

3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS

Tässä luvussa keskiössä on sosiaalinen kuntoutus ja sen lain mukainen määritelmä, muodostuminen osaksi kuntoutusjärjestelmää, työmenetelmät sekä tavoitteet. Sosiaalisen kuntoutuksen epätäsmällistä termiä voidaan selventää tuoden esiin sen merkitystä. Määritellen sosiaalinen kuntoutus on ihmisen vapautta ja autonomiaa, sekä hyvinvointia fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella ulottuvuudella tuottava tapahtuma. (Haapakoski 2018, 84, 93.) Sosiaalisessa kuntoutuksessa merkityksellisenä nähdään erityisesti ihmisten sekä heidän sosiaalisen ympäristönsä vuorovaikutus ja yhteensopivuus (Vilkkumaa 2004, 29).

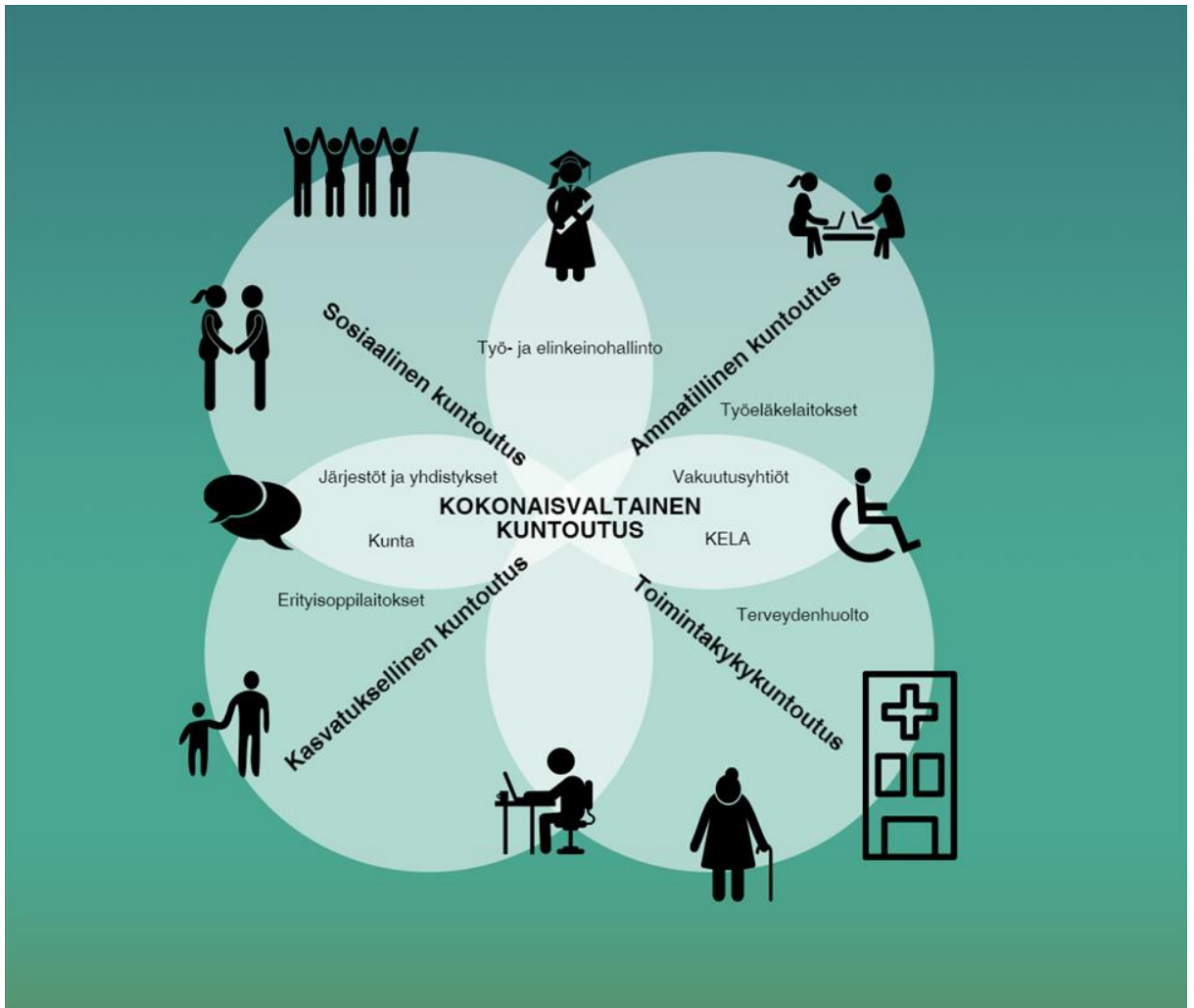
Kuntoutusmotivaatio liittyy oleellisesti kaikkeen kuntoutukseen ja se vahvistaa ihmisen sitoutumista omaan kuntoutukseensa. Kuntoutusmotivaatioon liittyvät tarpeen tunnistaminen, motiivi toiminnalle sekä toiminta saavuttaakseen tavoitteensa (Järviskoski & Härkäpää 2011, 165). Teoriaa kuntoutusmotivaatiosta ja elämänkaariajattelusta on luvussa 3.2. Elämänkaariajattelu liittyy olennaisesti sosiaaliseen kuntoutukseen ihmisen elämänmittaisena oppimisena ja identiteetin rakentumisena. Osana yhteisöä kuntoutujana uuden elämäntavan opettelu ja apu muutokseen voi tulla vertaistuen kautta (Murto 2013, 25).

3.1 Sosiaalinen kuntoutus osa kuntoutusjärjestelmää

Sosiaalisesta kuntoutuksesta keskusteltiin vilkkaasti jo 1980-luvulla, ja 2000-luvulla sosiaalisen kuntoutuksen tutkiminen lisääntyi. Vuonna 2015 voimaan tulleeseen sosiaalihuoltolakiin sosiaalinen kuntoutus sisällytettiin ja todettiin, että vaikka sosiaalinen kuntoutus oli jäänyt muun kuntoutuksen varjoon, sen asema oli vahvistunut 1990-luvun laman vuoksi. Yksilölliseen- ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen sekä kuntouttavaan orientaatioon kiinnitettiin huomiota. (Väisänen 2018, 19, 28–29.) Sosiaalihuoltolaissa (L 1301/2014, 17§) sosiaalinen kuntoutus määritellään sosiaalityön ja -ohjauksen keinoin annettavana tehostettuna tukena osallisuuden edistämiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja toimintakyvyn vahvistamiseksi. Sosiaalihuoltolain (L 1301/2014, 17§) mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvat sosiaalisen toimintakyvyn sekä kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusohjaus ja -neuvonta,

kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin, sekä muut sosiaalisen kuntoutumisen edistämiseksi tarvittavat toimenpiteet. Nieminen (2018, 12) kiinnittää huomiota lain rajanvetoon, jossa aikuisten työllistymistä ei mainita tavoitteena, kuten nuorten kohdalla tehdään. ”Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.”, ja tässä laissa nuorella tarkoitetaan 18-24 vuotiasta henkilöä (L1301/2014 17§, 3§). Nieminen pohtii, onko rajanvedon tausta-ajatuksena se, että sosiaalisen kuntoutuksen aikuisten asiakkaiden toimintakyky ja työllistymismahdollisuudet ovat niin huonot, ettei työllistymistä kannata pitää tavoitteena.

Vilkkumaa (2004, 28) kuvaa sosiaalisen kuntoutuksen sijoittumista kuntoutuksessa toisaalta yhtenä neljästä kuntoutuksen lajista, ja toisaalta kattokäsitteenä muulle kuntoutukselle. Sosiaalisen kuntoutuksen voidaan katsoa olevan yksi kuntoutuksen muoto lääkinnällisen tai toimintakykykuntoutuksen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen rinnalla (Liukko 2006, 18; Rossi & Valokivi 2018, 150–151). Kokonaisvaltainen kuntoutus vaatii eri toimijoiden yhteistyötä ja kuntoutuspalveluiden yhteensovittamista (Kuvio 6). Tilanteita, joissa on tarpeen yhdistää lääketieteen, sosiaalipsykologian, sosiaalityön sekä kasvatus- ja työtieteiden asiantuntemusta samanaikaisesti on yhä enemmän (Karjalainen 2004, 23). Kasautuvat ongelmat ja pitkittyneet hankalat tilanteet, vaativat usein sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisvaltaista työskentelyä. Sosiaalista kuntoutusta voidaan hyödyntää myös silloin, kun se on tarpeellista ihmisen osallisuuden edistämiseksi ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi. Huomioitavia tilanteita ovat esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyys, hahmotus- ja oppimishäiriöt, vammaisuus, mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöt, väkivaltakokemukset sekä niistä johtuvat kuntoutuksen tarpeet ja seuraukset. (Sosiaalityö, [viitattu 25.7.2018].)

Kuvio 6. Kuntoutuksen kenttä (Terveyskylä, [viitattu 24.10.2018]).

3.2 Sosiaalisen kuntoutuksen toteuttaminen

Yleisimpiä sosiaalisen kuntoutuksen työmenetelmiä ovat ryhmätoiminta, työllistymistä tukevat ja työelämävalmiuksia parantavat palvelut, vertaistuki ja tukihenkilötoiminta, päihde- ja mielenterveyspalvelut, perhetyö, vapaaehtoistoiminta sekä sosiaalialan ammattilaisen tarjoama tehostettu tuki, ohjaus sekä pitkäjänteinen yksilövalmennus (Kuntoutusportti 2017). Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen vuonna 2016 toteuttaman kuntakyselyn (THL 17.2.2017) mukaan sosiaalinen kuntoutus pitää sisällään myös palvelutarpeen arviointia, sosiaalityötä, -ohjausta ja neuvonta- ja ohjauspalveluja, arjen ja elämänhallinnan parantamista ja tukea sosiaalisiin suhteisiin ja tilanteisiin. Kuntakyselyssä sosiaalinen kuntoutus kuvattiin yksilöllisenä- ja

vertaistukena, ryhmätoimintana, aktivoinnin toimina kuten arkiliikuntana ja harrastustoimintana sekä työttömän ja hänen perheensä tukemisena. Kuntakyselyssä sosiaalinen kuntoutus käytännössä määriteltiin moniammatilliseksi työksi, joka lähtee asiakkaan tarpeista ja jossa paneudutaan asiakkaan elämäntilanteisiin. Sosiaalisessa kuntoutuksessa toteutetaan yhteistyössä asiakkaan ja hänen verkostonsa kanssa monialaista ja -ammattillista toimintaa (Kokko & Veistilä 2016, 221).

Sosiaalinen kuntoutus sisältää käsityksiä vapaudesta ja sosiaalisuuden arvostamisesta, ja kulttuurimme ihmiskuvassa näyttäytyy arvossa toisistaan erilaiset käsitykset ihmisestä, käytännön tasolla esimerkiksi huolenpito, tuki ja autettavana oleminen sekä samaan aikaan itsenäinen päätöksenteko (Haapakoski 2018, 89). Kuntoutujan itsenäisyyttä tukemalla huomioiden itsemääräämisoikeus, valinnanvapaus ja näihin liittyvä oma vastuu, tuetaan ihmisen vapautta, sillä ihmisellä ei ole vapautta, mikäli riskit ja vastuu poistetaan, jotka ovat osa vapaan ihmisen elämää (Kettunen ym. 2009, 29). Sosiaalisessa kuntoutuksessa asiakas olisi päätöksentekijä omassa elämässään, ja häntä tulee tukea kantamaan vastuunsa päätöksistään. Kuitenkin samanaikaisesti työntekijän tehtävä on olla asiakkaan rinnalla päätöksen teossa, pitää huolta, tukea ja auttaa. Empowerment, valtaistuminen on yksilötasolla vallan antamista, saamista ja jakamista voimaannuttavilla menetelmillä, joita voivat olla esimerkiksi kannustaminen ja rohkaiseminen, etujen ja oikeuksien ajaminen, motivoivat haastattelut ja muu vuorovaikutteinen toiminta, muutostyö, jonka tarkoituksena on saattaa ihminen oman elämänsä subjektiksi. (Heinonen 2014, 54–55.)

Kuntoutusmotivaatio on sidoksissa ihmisen kokemukseen omista mahdollisuuksistaan, pystyvyydestään ja olosuhteistaan, eikä se ole yksilön ominaisuus. Kuntoutuksessa tulee löytää ihmisen motivaatioon vaikuttavat tekijät, mieltymykset, valinnat sekä vahvistaa muutospyrkimyksiä. Tarkoitus olisi myös löytää uusia voimavaroja ja mahdollisuuksia. (Tuusa ym. 2018, 130–131.) Kuntoutujan kokiessa asiat ja tavoitteet merkityksellisiksi ja vaikuttaviksi omalle sen hetkiselälle arkielämälleen, ja kun ne huomioivat asiakkaan tunteet ja arvot, hän todennäköisemmin motivoituu ponnistelemaan tavoitteiden saavuttamiseksi (Kettunen ym. 2009, 32). Jotta sosiaalisen kuntoutuksenkin tavoitteena oleva muutosprosessi saataisiin käyntiin, tarvitaan asiakkaan omaehtoista osallistumista ja uskonnista prosessiin. Rohkaisevat ky-

symykset tavoittelevat asiakkaan resurssien lisäämistä ja kompetenssin tavoittamista; asiakkaalle annetaan vihjeitä oikeasta suunnasta, siitä mikä on vialla ja voidaan vahvistaa asiakkaan toimintatapaa tai ominaisuutta (Juhila 2009, 54–55). Ihmisen ajatteluun ja toimintatapoihin pyritään muuttamaan psykososiaalisella työskentelyllä (Raunio 2000, 141).

Elämänkaariajattelu sisältyy sosiaaliseen kuntoutukseen vahvemmin, kuin muissa kuntoutusmuodoissa. Sosiaalipedagogisille menetelmille ja pieniä siirtymiä koskevalle osallistamiselle näyttäisi löytyvän yhä enemmän tarvetta (Piirainen 2018, 41). Arjen sosiaalipsykologisissa tutkimuksissa suuria kysymyksiä ovat, muuttuvatko ihmiset ja miten he muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten mukana. Ihminen on joustava, oppiva ja kykenevä kehittämään erilaisia selviytymiskeinoja, jotka auttavat sopeutumista eri tilanteissa. Sosiaaliset suhteet elämän eri vaiheissa nähdään merkityksellisinä, sillä yhteisöllisyys ja yksilöllisyys rakentuvat vuorovaikutuksessa. Ihminen oppii erilaisia taitoja, jotka syntyvät kokemuksen kautta ja hyödyntää niitä taas uusissa sosiaalisissa tilanteissa. Ihmisen persoonallisuus kehittyy yhteisöissä, kulttuurissa ja vuorovaikutuksessa; erilaisuus, jatkuvuus ja ainutlaatuisuus painottuvat persoonallisessa identiteetissä, ja samankaltaisuus muihin sosiaalisessa identiteetissä. Minäkuva ja minäkäsitys ovat osa persoonallisuutta, ja ne vastaavat kysymykseen kuka ja millainen olen, ja mihin kuulun. (Lahikainen 2013, 90–91, 96–97; Juhila 2018, 81–82.) Terapeuttisissa yhteisöissä vertaistuki samassa tilanteessa olleilta voi toimia parhaana apuna ja tukena uuden elämäntavan oppimisessa ja siihen sopeutumisessa (Murto 2013, 25). Sosiaalityön perusajatukseen sisältyy muutos ja edellisestä voidaan päätellä, että ihmisen identiteetin rakentuminen yhteisöjen ja vertaistuen avulla sekä ihmisen oma näkemys itsestään osallisena sekä oman persoonallisuutensa hyväksyminen auttaa niin muutoksen hyväksymisessä kuin sitoutumisessa omaan kuntoutumiseensa, sekä omaan tulevaisuuteensa uskomiin. Käsitystä itsestään voi siis kehittää eri elämänkaaren vaiheissa ja oman identiteetin kasvun kautta ihminen oppii hyväksymään muutoksen, tunnistamaan tarpeita ja toteuttamaan itselleen merkityksellisiä asioita elämässään. Juhila (2018, 82–83) kirjoittaa elämäntarinallisesta identiteettityöskentelystä, jossa ihmisen identiteettejä pyritään muokkaamaan ja löytämään mahdollisuuksia kehittää uutta elämäntarinallista identiteettiään pois esimerkiksi uhrin tai syyllisen identiteetistä.

3.3 Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet

Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään vaikuttamaan yhteiskunnalliseen integraatioon ja sosiaaliseen osallisuuteen, ja yhteiskunnallisten vaikutusten ajatellaan syntyvän, kun palveluiden käyttäjien osallisuus vahvistuu. Tarkoitus on ehkäistä yhteiskunnan sosiaalisia ongelmia ja niiden pahenemista, sekä mahdollisesti osaltaan myös tasata hyvinvointieroja ja irtautumista palveluriippuvuudesta. Ei voida myöskään unohtaa vaikutuksia, jotka syntyvät kolmansille osapuolille, kuten esimerkiksi asiakkaan lähipiirin turvallisuuden tunteen ja luottamuksen vahvistumista tai asiakkaan kykenevyyttä vapaaehtoistyöhön tai parhaassa mahdollisessa tilanteessa kuntoutumiseen ja palkkatyöhön. (Raivio 2018, 58.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on uusien elämäntapojen etsiminen ja syrjäytymiskiirteen katkaiseminen (Vilkkumaa 2004, 36). Kuntoutuksella tavoitellaan toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin, osallistumismahdollisuuksien ja työllistymisen edistämistä sairaalla, vammaisella tai vajaatoimintakykyisellä ihmisellä (Kuntoutus, [Viitattu 25.7.2018]). Sosiaalisen kuntoutuksen tavoiteltavana vaikutuksena on toimintakyvyn paraneminen ja ihmisen pääseminen eteenpäin elämässään (Nieminen 2018, 16).

Väisänen (2018, 23) kuvaa sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiksi sosiaalisen toimintakyvyn kohentamisen ja ylläpitämisen, perheeseen, koulutukseen tai työhön ja yhteiskuntaan sopeutumisen. Sosiaalisten taitojen paranemista ja suhteiden lisääntymistä voidaan pitää sosiaalisen kuntoutuksen yleisenä tavoitteena, mutta sen sisältö vaihtelee eri sosiaalisissa ja maantieteellisissä ympäristöissä (Nieminen 2018, 18). SOSKU-hankeen loppuraportissa (Raivio 2018, 34–35) sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteeksi määriteltiin ihmisen tukeminen saavuttaakseen ja täydentääkseen elämäntaitojaan, jolloin vahvistuisivat yhteiskunnalliset ja elämän oppimistehtävät, eli tässä yhteydessä sosiaaliset, arki- ja yhteisötaidot. Sosiaalisessa kuntoutuksessa henkilö siis oppisi arjenhallintakeinoja ja hänellä olisi voimavaroja olla omassa arjessaan, ympäristössään ja yhteiskunnassa toimijana. Raivio (2018, 35) toteaa myös, että sosiaalisella kuntoutuksella pyritään mahdollistamaan asiakkaan sosiaalisen muutoksen lisäksi yksilöllinen ja persoonallinen muutos.

4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään kunnallisena palveluna usein palveluntuottajien kautta ja se on yksi vaihtoehto aktiivisen sosiaalipolitiikan aktivointimallin toteuttamisessa.

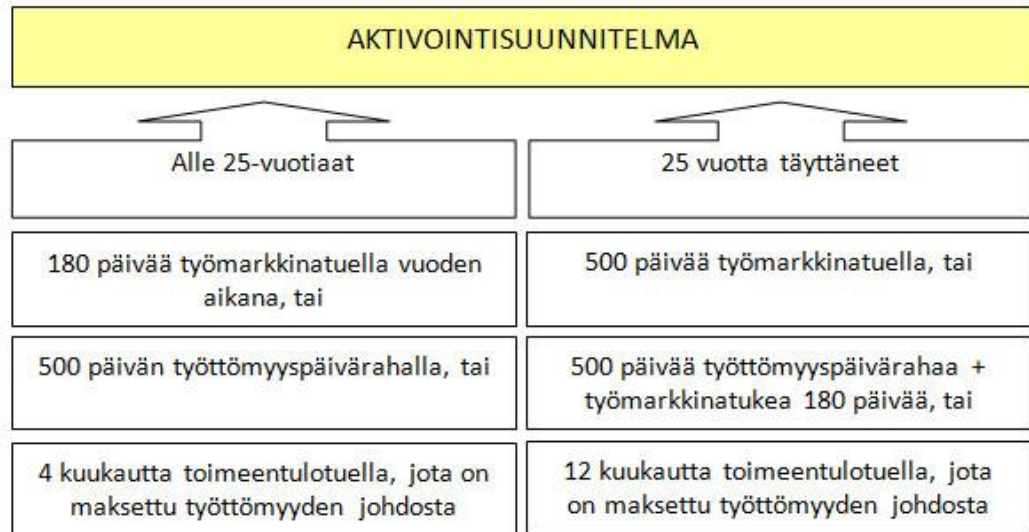
Buusti Ry toimii alueella yhtenä palveluntuottajana ja heillä kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään Buusti Ry:n työvalmennusyksikkö Tähtiportissa. Tähtiportin asiakkailla voi olla kuntouttavan työtoiminnan rinnalla myös muita työllistymistä edistäviä kuntoutuspalveluja, kuten ammatillista kuntoutusta, joka esitellään teoriapohjaisesti alaluvussa 2.3 Yhteistyötahon kuvaus.

4.1 Kuntouttavan työtoiminnan toteuttaminen

Sosiaalihuoltolaissa (L 2014/1301,14§) kuntouttava työtoiminta luokitellaan järjestettäväksi kunnallisina sosiaalipalveluina. Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta kuntouttavalla työtoiminnalla tarkoitetaan kunnan järjestämää toimintaa. Sen tarkoitus on parantaa elämänhallintaa ja luoda edellytyksiä työllistymiselle. Kuntouttavassa työtoiminnassa ei synny virkasuhdetta tai työsuhdetta henkilön ja toimintaa järjestävän tai toteuttavan tahon välille. Kunta voi järjestää kuntouttavan toiminnan itse tai tekemällä kirjallisen sopimuksen sen järjestämisestä toisen kunnan tai kuntayhtymän, rekisteröidyn yhdistyksen tai -säätiön, -uskonnollisen yhdyskunnan tai valtion viraston kanssa. Yritykseltä palvelua ei kuitenkaan saa hankkia. Kuntouttavasta työtoiminnasta korvataan kustannuksia valtion varoista. (L 2001/189, 2§, 6§.) Kuntouttava työtoiminta sisällytetään aktivointisuunnitelmaan, mikäli arvioidaan ettei henkilölle voida kolmen kuukauden sisällä tarjota työtä tai työllistäviä toimenpiteitä ja jos katsotaan että henkilö ei työ- ja toimintakykynsä vuoksi voi osallistua kuntouttavaan työtoimintaan, suunnitelmaan sisällytetään sosiaali- ja terveystalvet, jotka mahdollistaisivat osallistumisen myöhemmin. (Kettunen ym. 2009, 218.)

Aktivointisuunnitelma on asiakkaan ja TE-toimiston sekä kunnan yhteinen suunnitelma työllistymisedellytysten ja elämänhallinnan tukemisesta ja toimii lähtökohtana järjestettävälle palveluille. Aktivointisuunnitelma laaditaan työmarkkinatukea tai toi-

meentulotukea saavalle pitkäaikaistyöttömälle. Aktivointisuunnitelman laatimisaikana vaikuttavat asiakkaan ikä ja työttömyyden kesto sekä se, onko työllistymissuunnitelma tehty (THL 10.3.2015. Kuvio 7). Aktivointisuunnitelmalla pyritään ehkäisemään pitkäaikaistyöttömyyttä, mikä selkeästi näkyy myös suunnitelman laadinta-ajankohdissa. Myös nuorten, alle 25-vuotiaiden kohdalla työttömyys jaksoja pyritään aktivoinnin keinoin lyhentää puuttamalla ajoissa työttömyyteen.

Kuvio 7. Aktivointisuunnitelman laatimiseen vaikuttavat seikat (THL 10.3.2015).

Aktivointisuunnitelma tehdään työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa (TYP), joka on kunnan, Kelan ja TE-toimiston yhteinen toimintamalli. TYPin asiakkaita ovat edellä kuvatut pitkäaikaistyöttömät ja tarkoituksena on löytää asiakkaalle sopivimmat ja työllistyvistä edistävät palvelut. (TE-palvelut, [Viitattu 24.11.2018]. TYPissä työttömän on lain (L 1369/2014, §5, §6) mukaisesti osallistuttava suunnitelman laadintaan, toteuttavan sitä ja osallistuvan siinä sovittuihin palveluihin, sekä ilmoittamaan määräajan sisällä suunnitelmansa toteuttamisesta. Mikäli työtön ei kanna vastuutaan suunnitelman noudattamisesta, se vaikuttaa hänen oikeuteensa työttömyysetuuteen ja toimeentulotukeen. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä maksetaan työmarkkinatukea ja lisäksi ylläpitokorvausta tai toimeentulotukea ja lisäksi toimintarahaa (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 25; Kettunen ym. 2009, 218).

Lain (L 2001/189, 13§) mukaan kuntouttava työtoiminta on sovittava henkilön osaamisen, sekä työ- ja toimintakyvyn mukaisesti, ja sen on oltava työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä sekä vaativuudeltaan riittävää. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3-24 kuukauden mittaisissa jaksoissa, minkä aikana henkilön täytyy osallistua toimintaan yhdestä viiteen päivään viikossa, vähintään neljä tuntia päivässä.

Kuntouttavan työtoiminnan sisältö määrittyy käytännön kautta, eikä sitä ole laissa määriteltä (Ala-Kauhaluoma 2004, 32). Työtoiminta, ryhmätoiminta, yksilövalmennukset ja toimintakyvyn arviointi ovat kuntouttavan työtoiminnan järjestämisuotoja, ja samanaikaisesti sen kanssa on hyvä järjestää muitakin palveluita. Palvelun sisältö tulee räätälöidä henkilön tarpeiden, osaamisen, sekä työ- ja toimintakyvyn mukaisesti, ja se voidaan suunnitella vaiheittaisena prosessina, jossa painopistettä muutetaan esimerkiksi asiakkaan toimintakyvyn parantuessa. (THL 23.9.2014.) Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat voivat olla eri alojen entisiä ammattilaisia; maalareita, hitsaajia, kokkeja tai kotiäitejä, mutta kuntouttavassa työtoiminnassa he oppivat erilaisia taitoja kuten esimerkiksi suomen kieltä, päihteettömyyttä, täsmällisyyttä, pinnoitusta ja ATK-taitoja. Palkkatyöhön voivat kuntoutua sellaiset, jotka osallistuvat esimerkiksi siivousryhmään. (Trux 2013, 129) Sosiaalipalveluna järjestettävässä kuntouttavassa työtoiminnassa työtehtävät saattavat olla kuin todellisia työtehtäviä, mutta asiakas ei ole työsuhteessa eikä hänellä ole siihen liittyvää vastuuta ja velvollisuutta (THL 21.11.2017). Asiakasta sijoitettaessa kuntouttavaan työtoimintaan on huomioitava, ettei kuntouttavalla työtoiminnalla saa korvata työ- tai virkasuhteista työtä (THL 10.3.2015).

4.2 Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet

Sosiaali- ja terveysministeriön (Kuntouttava työtoiminta, [viitattu 3.10.2018]) mukaan kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on estää ja vähentää syrjäytymistä sekä työttömyyden aiheuttamia kielteisiä vaikutuksia toimintakyvyssä, vahvistaa elämän- ja arjenhallintaa, sekä työ- ja toimintakykyä. Aktivoinnin johtaessa työllistymiseen tai osallistumiseen työperäisiin aktivointivaihtoehtoihin sillä on myönteisiä vaikutuksia talouteen ja hyvinvointiin. Elämänlaatu, kokemus työkyvystä ja koettu

kompetenssi sekä taloudellinen hyvinvointi kohenevat. Aktivointipolitiikan tavoitteena on pitkäaikaistyöttömyyden ja toimeentulotukiriippuvuuden katkaiseminen aktivointitoimenpitein. Kuntouttavalla työtoiminnalla katsotaan olevan selkeämmin syrjäytymistä ehkäiseviä tavoitteita ja sen tarkoitus on edistää työllistymistä, vähentää syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 5, 27–28, 32.) Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on, että elämänhallinnan ja toimintakyvyn parantua asiakas voisi työllistyä, kouluttautua tai osallistua Työ- ja elinkeinotoimiston työllistymistä edistäviin palveluihin. Yleiset tavoitteet kuntouttavassa työtoiminnassa toimivat perustuksena kuntouttavassa työtoiminnassa olevan asiakkaan tavoitteille. (THL 23.9.2014.) Kuntouttava työtoiminta on yksi vaihtoehto aktivointisuunnitelmassa ja vain osalla tarpeisiin määrittyä kuntoutuminen ja suurella osalla tavoitteena on työllistyminen (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 5).

5 TYYTYVÄISYYS ARKEEN HYVINVOINNIN MITTARINA

Tässä luvussa määritellään arkea. Arkeen sisällytetään työ ja työttömyys, vapaa-aika sekä tulevaisuus ja tavoitteet. Arki laajana käsitteenään on näin jaettu osa-alueisiin, jotka yleisesti kuvaavat arjen rytmisyyttä.

”Arkea on kaikkialla, mutta kaikki ei ole arkea.”. Arki on läsnä, mutta sitä ei voi saada kiinni, sillä se ei sijaitse missään, ei työpaikalla tai kotona. Se on läsnä joka paikassa, ja se on olemassaolon ja inhimillisen toiminnan muoto. Arki löytyy esimerkiksi kodin askareista, villasukkan kutomisesta, lasten leikeistä ja politiikasta. Arkeen kuuluvat rutiinit, kodintuntu, tavat ja omalta tuntuva rytmisyys, jotka syntyvät ja muotoutuvat ajassa ja tilassa, ja tapojen toistamiseen ei tarvitse syvällistä ajattelua. (Jokinen 2005, 10, 28, 160.) Arjestaan selvitäkseen ihminen tarvitsee resursseja hallitakseen ja ohjatakseen elämänsä (Raunio 2000, 234). Usein arjen kuvitteluun vain olevan itsestään, ja sen oletetaan kannattelevan ihmisiä silloin, kun hyvinvointivaltiossa tehdään toimenpiteitä (Jokinen 2005, 9). Arki on kokoava käsite tässä tutkimuksessa, sillä se liittyy olennaisesti sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteisiin. Ihmisen arjessa näyttäytyvät psyykinen-, fyysinen- ja sosiaalinen hyvinvointi.

5.1 Arkielämä

Ihmisen arki koostuu monista eri asioista, joita teemme huomaamattammekin. Hyvä arki ja arjen rutiinit lisäävät tyytyväisyyttä arkeen. Arjen hallinnan vaikeuksien lisääntyessä myös elämäntyytymättömyys lisääntyy. Arkeen kuuluvat esimerkiksi työ ja koulu, kodinhoito, harrastukset, ihmissuhteet sekä lepoaika ja asioiden hoitaminen. Kaikki nämä tuovat päivään rytmiä, lisäksi säännöllinen ja monipuolinen ruokavalio lisää tyytyväisyyttä arkeen tuomalla energiaa, auttamalla keskittymiskykyä ja muistia. Mielenterveyden käsi (Kuvio 8) kuvastaa hyvin erilaisia arjen asioita, joiden tulisi kuulua jokaisen hyvään arkielämään. (Arjen perusteet, [viitattu 3.9.2018].) Arkisuus on tottumista, toimintaa ja arkeen muodostuneet rutiinit eli tottumukset mahdollistavat levon, kun jokaista tekoa ei tarvitse miettiä (Jokinen 2005, 11), jolloin esimerkiksi tiskatessa tai imuroidessa voi uppoutua omiin ajatuksiin.

Näihin voit itse vaikuttaa

MIELENTERVEYDEN KÄSI

RAVINTO JA RUOKAILU

- Mitä söit päivän aikana?
- Muistitko syödä välipaloja?
- Kenen kanssa söit?
- Söitkö rauhasa vai oliko kiire?

UNI JA LEPO

- Mihin aikaan menit nukkumaan?
- Nukuitko tarpeeksi?
- Nukuitko hyvin?
- Heräsitkö pirteänä?
- Oliko päivässäsi mukavia oleskeluhetkiä?
- Ehditkö rentoutua ja levätä?

IHMISSUHTEET JA TUNTEET

- Ketä tapasit tänään?
- Mitä teit perheen kanssa?
- Millainen mielialasi oli päivän aikana?
- Kerroitko jollekin tunteistasi?
- Jaksoitko kuunnella ystävää?
- Mistä olit iloinen tai surullinen?

LIIKUNTA JA YHDESSÄ LIIKKUMINEN

- Miten liikutit päivän aikana?
- Liikutko jonkun kanssa?
- Millainen liikunta on parasta?
- Millaisen olon liikunta saa sinussa aikaan?

HARRASTUKSET JA LUOVOUS

- Mitä hauskaa teit?
- Teitkö jotain luovaa?
- Millaisesta tekemisestä saat mahtavan tunteen?
- Mikä on sinusta kaunista?
- Paljonko olit tietokoneella tai katsoit televisiota?
- Kenen kanssa harrastit?

PÄIVÄN RYTMİ

ARVOT JA PÄIVITTÄISET VALINNAT ELÄMÄN ERI YMPÄRISTÖISSÄ

- Millaisia hyvää mieltä tuovia valintoja teit päivän aikana?
- Mitä arvostat ja pidät tärkeänä elämässäsi?

SUOMEN MIELENTERVEYSSEURA

MIELENTERVEYSTAIDOT KASVUUN

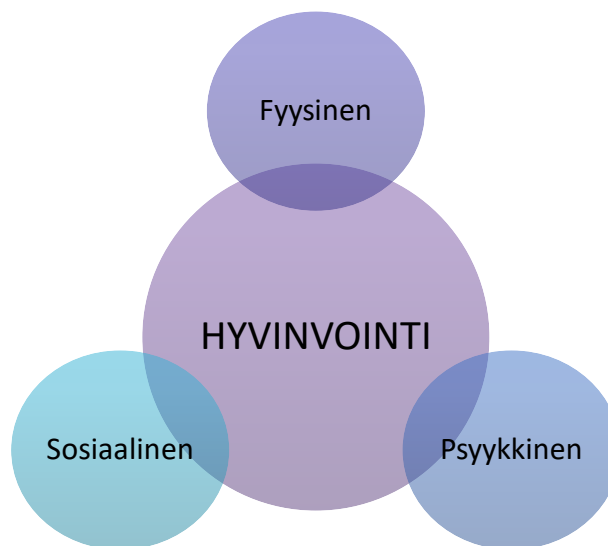
© Mielenterveystaidot Kasvuun -hanke, Suomen Mielenterveysseura
mielenterveysseura.fi • mielenterveystaidot.fi

Kuvio 8. Mielenterveyden käsi (Mielenterveyden käsi [Viitattu 24.10.2018]).

Jokinen (2005, 156–160) kuvaa arkea tapoina, jossa vaikuttavan historian määrittämät sukupuolijakaumat kotitöiden tekemisestä, lastenhoidosta ja naisten työttömyydestä, vaikka niitä pyritäänkin purkamaan aktiivisesti. Hän peräänkuuluttaa perhepolitiikan uudistamista ja puhumista arkipolitiikasta, sillä yksin eläminen on pohjoismaiden kaupungeissa yhä yleisempää, eikä arki ole sidoksissa perheeseen tai lapsiin vaikkakin lapsiperheissä arki voidaan kokea hyvin arkisena.

Hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta ovat sosiaalinen-, psyykinen- ja fyysinen hyvinvointi (Kuvio 9), ja näille kaikille on annettava aikaa pysyäkseen toimintakykyisenä (Sallinen, Kandolin & Purola 2007). Arki ja kokemus sen sujuvuudesta on hyvin yksilöllistä. On kuitenkin tiettyjä normeja, jotka tuottavat hyvinvointia ja tyytyväisyyttä omaan arkielämään, kuten työ, harrastukset ja ihmissuhteet sekä tulevaisuuden näkymät, toiveet ja haaveet. Työ yhdistetään usein toimeentuloon, mutta sillä on myös vaikutuksia ihmisen omaan kokemukseen itsestään ja elämästään, itsekunnioitukseen ja arvostukseen. Vapaa-aikaan sisältyy se, mitä ihminen tekee esimerkiksi

työn ulkopuolella ja loma-aikoina. Riittävä virikkeisyys vapaa-ajalla parantaa jaksamista myös työssä ja auttaa palautumaan työstä, kuten liikunta ja harrastukset. Vapaa-aikaan liittyvät myös ihmissuhteet; ystävät, perhe ja tukiverkosto. Vapaa-aika on ihmisen mahdollisuus toteuttaa kiinnostuksen kohteita, kuten liikkua, lukea tai ommella. (Arjen hyvinvointi, [Viitattu 31.8.2018].) Liikunta, ravinto ja uni liittyvät etenkin fyysiseen, mutta myös psyykkiseen hyvinvoinnin ulottuvuuteen niiden mielialaa kohottavine vaikutuksineen. Työ liittyy kaikkiin kolmeen hyvinvoinnin ulottuvuuteen toimeentulon, itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien sekä kuulumisen ja osallisuuden kokemusten vuoksi. Ihmissuhteiden kautta kuulutaan erilaisiin ihmisryhmiin, jolloin voi saada hyväksytyksi tulemisen kokemuksia. Vastapainona työlle harrastuksissa voidaan toteuttaa itseään eri tavoin kuin työssä ja sen lisäksi olemalla tekemättä mitään voidaan ottaa etäisyyttä asioihin, tarkastella tunteita ja tehdä tärkeitä oivalluksia, joita kiireen keskellä ei pysty tekemään. (Sallinen, Kandolin & Purola. 2007.)

Kuvio 9. Hyvinvoinnin kolme ulottuvuutta.

Yksilöllistymiskehitys yhteiskunnassa näkyy ihmisten arjessa korostaen minä-tietoisuutta, yksilön toimijuuden vahvistumista sekä mahdollisuuksien oivaltamista, joita on nähtävissä erityisesti empowerment-ajattelussa. Yksilöltä odotetaan valmiutta toteuttaa joka päivä elämänsä prosesseja, kuten kilpailla työmarkkinoilla ja joustaa koulutuksessa. Karjalainen kuvaa tätä elämää tee-se-itse elämänä, jossa toiset onnistuvat tekemään valintoja, jotka ovat kannattavia jatkossakin ja epäonnistuessaan

jaksavat aloittaa aina alusta. Sitten on heitä, joiden valinnat eivät onnistu niin hyvin tai niitä tuntuu olevan elämässä liikaa, oman aktiivisuuden pakko ahdistaa ja itseorganisoituminen muuttuukin epätoivoksi ja sopeutumattomuudeksi tilanteeseen. Hän toteaa, että yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena kuntoutukseen muodostunut lähestymistapa, joka on painottunut sosiaalisena, näkee ja ymmärtää ihmisen omalla elämänkentällään. (Karjalainen 2004, 12–13.)

Arkea voidaan kuvata koosteena erilaisista tilanteista ja hetkistä. Toisissa vallitsee keveys, toisissa vakavuus. Työn voidaan ajatella olleen vakavaa toimintaa, ja keveys on poikkeuksellista. Kehityksen vuoksi työtavat ja -ajat ovat kuitenkin muuttumassa joustavammiksi ja etätyö sekä liukuvat työajat lisääntyvät käytännössä. Lisäksi työ ja vapaa-aika alkavat sekoittua toisiinsa, ja niiden perinteinen vastakkainasettelu on purkautumassa. (Riikonen, Makkonen & Smith 2004, 209, 212.) Myös Jokinen (2005, 10–11) kuvaa arkea paradoksina, jossa keveä arki sujuu huomattakin, mutta kun arki on raskasta ja tärkeää, se ei suju. Ihmisten arkisissa toiminnoissa yhteiskunnalliset muutokset tulevat todellisiksi, vaikka arkiset toiminnot ovat yleensä varsin epä-älyllisiä ja toistuvat kerta toisensa jälkeen (Jokinen 2004, 9–10).

Arjen hyvinvoinnissa näyttäytyvät elinolosuhteet, resurssit ja toiminnot kotitalouksissa sekä ihmisten omat resurssit ja toimintakyvyt. Arjen hyvinvoinnin selvittämiseksi on kuitenkin tarkasteltava ihmisen omaa kokemusta ja näkemystä oman arkensa sujuvuudesta ja hyvinvoinnin toteutumisesta, kuinka resurssit ja elinolosuhteet tukevat toimintaa arjessa. (Raijas 2011, 260.)

5.2 Työ ja työttömyys

Eryteisesti pitkäaikaistyöttömyydellä on negatiivisia vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. Työttömyys voidaan kuvata kuitenkin eräänlaisena kehänä, sillä terveysongelmat ja erityisesti mielenterveysongelmat voivat vaikuttaa negatiivisesti työttömyyden keston ja suurentaa työttömyysriskiä. Toisaalta työttömyys voi siis johtaa huonompaan terveystilanteeseen, mutta myös huono terveys vaikuttaa työttömyysriskiin. Työttömyys vaikuttaa esimerkiksi toimeentuloon, ja pitkittyessään riski köy-

hyyteen kasvaa. Pitkittyneen työttömyyden on todettu alentavan työkykyä, sekä lisäävän kuolleisuutta. (THL 30.11.2016.) Työ on usein osa ihmisen sosiaalista elämää, ja sen merkitys voi olla taloudellinen, psyykkinen tai sosiaalinen (Kettunen ym. 2009, 215).

Etenkin työttömyys, mutta myös määräaikaiset työsuhteet ja pätkätyöläisyys voivat aiheuttaa erilaisia tunteita, kuten ahdistusta, turvattomuutta, pelkoa, häpeää, vihaa ja pettymystä. Kokemukseen työttömyydestä vaikuttaa myös ihmisen kokemus työn osuudesta elämässä. Jollekin työ on tuonut uskoa itseen ja omiin taitoihin, kun toisilla työ ei ole sidonnainen omaan kokemukseen arvokkaasta itsestään. Omien arvojen ja näkökulmien miettiminen ja muuttaminen voi kuitenkin työttömyyden kohdatessa olla välttämätöntä. Myös häpeä työttömyydestä voi vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin. (Työttömyys voi aiheuttaa epävarmuutta elämään, [viitattu 7.8.2018].) Työttömyys voi olla leimaavaa, yksilötasolla sillä on usein yhteyksiä hyvinvoinnin heikentymiseen ja yhteiskunnallisesti se vaikuttaa sosiaaliturvan kustannuksiin (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 123).

1990-luvun talouskriisin aikaan voitiin todeta, että työttömyys horjuttaa suuresti ihmisen turvallisuuden tunnetta ja turvattomuudella on yhteyksiä hyvinvoinnin vajeesiin kuten taloudellisen tilanteen vaikeutumiseen, ihmissuhteiden heikkenemiseen, arvostuksen ja aseman heikkenemiseen, henkisen tasapainon järkkymiseen ja yleiseen tyytymättömyyteen elämässä. Tällöin myös käsitettä syrjäytyminen alettiin käyttää enemmän ja etenkin pitkäaikaistyöttömyyden yhteydessä. (Väisänen 2018, 28–29.)

Mielekäs ansiotyö voi tuottaa arjen hyvinvointia, eli työn sisällön ja työpaikan sosiaalisten suhteiden tulisi tuntua mielekkäitä (Raijas 2011, 251). Kokoaikatyön mielletään kasvattavan koettua hyvinvointia, mutta mikäli työmäärä on liian suuri, se laskee hyvinvointia, ja työttömyys puolestaan heikentää koettua hyvinvointia taloudellisen turvallisuuden ja sosiaalisen yhteisön menettämisenä (Raijas 2011, 244–245). Raijas (2011, 251–252) kuvaa myös kotitöiden sisältyvän yhdeksi arjen toiminta-areenaksi ansiotyön ja vapaa-ajan lisäksi. Kotitöiksi hän jäsentää esimerkiksi ruoanvalmistuksen, ostokset, siivoamisen, lastenhoidon, kodin kunnostamisen ja ylläpidon. Nyky-yhteiskunnassamme näiden toimintojen päällekkäisyys on tavallista, ja niiden hallinta vaatii ajankäytön ja arjen hallintaa (Raijas 2011, 253).

5.3 Vapaa-aika

Vapaa-aika on ajatuksena suhteellisen nuori ja historiassa se on voitu ajatella laiskotteluna ja ajan hukkaamisena, minkä vuoksi se on liittynyt niin vahvasti työn käsitteeseen. Yleensä vapaa-aika määritellään keskusteluissa jonain tavoiteltavana ja hyvänä, omana ja iloa tuottavana aikana. Vapaa-ajasta on tullut yhä tärkeämpää ihmisten arkielämän ja talouden rakenteiden muuttuessa. (Liikkanen 2009, 7.) Vapaa-ajan mielekkyydellä on yhteys ihmisen tyytyväisyyteen ja onnellisuuteen. Aktiivisen vapaa-ajan seurauksena mieliala kohenee, jolloin ihminen jaksaa toimia monin tavoin. Harrastusten parissa ihminen voi käyttää taitojaan ja ilmentää lahjakkuuttaan, ja tekemisen ollessa mielekästä kiireet, huolet ja arjen rutiinit jäävät taka-alalle. Myös aktiivisen harrastamisen ohella täytyy kiinnittää huomiota palautumiseen; kiireettömyyteen, lepoon ja riittäviin taukoihin. Tekemättömien asioiden ja kiireen keskellä priorisointi ensisijaisesti tehtävien ja helposti hoidettavien tehtävien välillä on tärkeää, minkä jälkeen on mahdollisuus parempaan lepoon (Vapaa-aika virkistää, [viitattu 7.8.2018]). Vapaa-aika nähdään merkityksellisenä arjen osana, jolloin poliittisesti tavoitteena on terveiden ja aktiivisten kansalaisten sekä työntekijöiden tuottaminen. Siitä on myös tullut elämänlaadullinen elementti, jossa hetket nähdään tärkeinä ja joihin liittyvät harrastukset, perhe tai läheiset ihmissuhteet tai yksilöllisyys. (Liikkanen 2009, 8–9.)

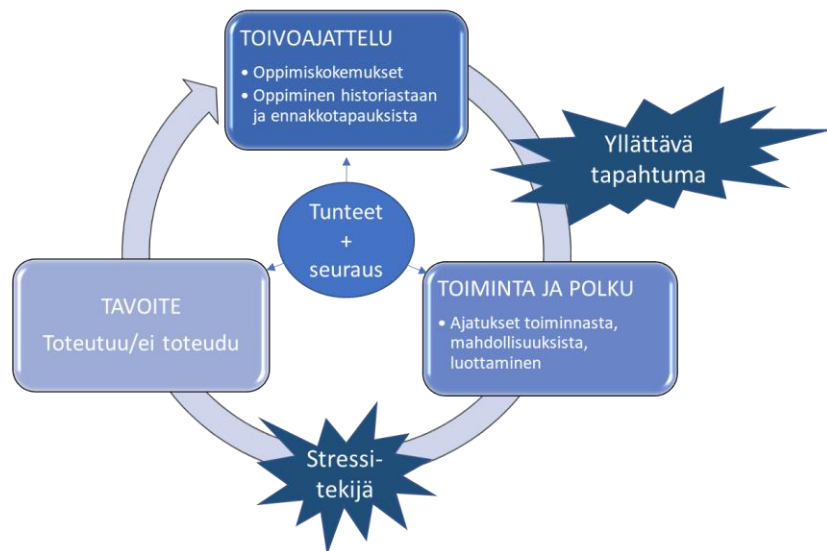
Tekniikan kehittyminen on saanut aikaan suuria muutoksia yhteiskunnassa, ja tehnyt arkielämästä entistä monimuotoisempaa. Innovaatiot tekniikassa ovat tuoneet uusia kommunikoinnin välineitä paremmin saataville. Ihmiset eivät ole enää riippuvaisia kasvokkaisista tapaamisista, kun saatavilla on välineitä, joiden avulla voi keskustella kasvokkain tuhansien kilometrienkin päässä olevalle henkilölle. Erilaiset yhteydenpitovälineet ovat osa päivittäistä kommunikointia, mutta niiden ei tule korvata luonnollisia yhteisöjä, vaikka kasvokkaisen vuorovaikutuksen käytännöt ovat siirtyneet myös tekniseen vuorovaikutukseen. Tekniikan kehitys mahdollistaa sen, ettei vuorovaikutus ole sidottuna paikkaan, mutta toisaalta kasvokkaisetkin kohtaamiset saattavat keskeytyä esimerkiksi puhelimen kautta tavoitettavuuden vuoksi, mikä haastaa ihanteellisena pidetyn dialogisuuden. (Suoninen ym. 2010, 73–74.) Voi-

daankin siis todeta, että tekniikka luo uusia mahdollisuuksia kommunikoida kasvokkain ja anonyymina yhteisöissä, vaikuttaen myös ihmisen vapaa-ajan viettoon. Välttämättä ei tarvitse lähteä kotoa keskustellakseen toisten persoonien kanssa.

5.4 Tulevaisuus, toiveet ja tavoitteet

Tulevaisuuden näkökulma kuuluu aina kuntoutukseen, sillä siinä arvioidaan ja tarkastellaan nykyhetkeä visioiden tulevaisuutta. On pohdittava, millaisia keinoja ja menetelmiä käyttäen toivotut tavoitteet saavutetaan. (Järvikoski & Härkäpää 1995, 26.) Usein tärkeiden tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan sosiaalisia suhteita ja yhteistyön tekemistä muiden ihmisten kanssa (Suoninen 2010, 29). Tässä työssä tulevaisuus sisältää toivon näkökulman sekä tavoitteet elämässä, joiden tulisi olla osa arkea. Ihminen arjessaan tekee päätöksiä ja etsii keinoja, joilla saavuttaisi tavoitteensa. Nykyisyys sitoutuu tulevaisuuteen kuntoutuksessa, kun lähtökohtaisesti arvioidaan tätä hetkeä ja visioidaan tulevaisuutta (Järvikoski & Härkäpää 1995, 26). Toivon perusedellytys on, että nykyiset elämäolosuhteet eivät ole tyydyttävät, siinä on jotain puutteellista, uhkaavaa tai vahingoittavaa. Toivoajattelussa on kaksi tärkeää kategoriaa; tavoitteellinen ajattelutapa, joka vaikuttaa päivittäiseen toimintaamme, sekä toiveikkaat ajatukset edelleen rakentaa jotain, mikä on jo tyydyttävää. Suuresti toiveikkaat henkilöt määrittelevät tavoitteensa ja löytävät tiensä kulkea sitä kohti sekä uskovat tavoitteensa saavuttamiseen. Vähemmän toiveikkaiden henkilöiden tavoitteet eivät ole niin hyvin määriteltyjä ja polun löytäminen voi olla hataraa. (Snyder 2002, 250–251.) Asiakkaan tulevaisuudesta tulee olla kiinnostunut tukeakseen asiakasta hänen voimavaraistumisen prosessissa ja antaa tukea tulevaisuuden pohdintaan, joka johtaisi asiakkaan pyrkimään tavoitetilaan. Tärkeää on selvittää, mitä asiakas todella haluaa ja toivoo elämältään, minkä puolesta hän on valmis työskentelemään ja auttaa vahvistamaan näitä tavoitteita ja arvoja ja suunnata toimintaa niiden suuntaisesti sekä arvioida tuloksia tästä näkökulmasta. (Savukoski & Kauramäki 2004, 128–129.) Mikäli uskoa tulevaisuuteen ei ole, tai ihminen ei näe tulevaisuudessaan kehitystä, tavoitteiden täyttymistä tai itseään merkityksellisenä, tänä päivänä tehtävillä valinnoilla ja päätöksillä ei välttämättä tunnu olevan merkitystä. Snyderin (2002, 254) mukaan korkean toivoajattelun omaavat pystyvät kannustamaan itseään.

Snyder (2002, 254) kuvastaa toivoajattelun näkökulmasta matkaa kohti tavoitetta (Kuvio 10). Toivoajatteluun vaikuttavat eri vaiheissa aikaisemmin opitut tavat ja kokemukset, ennakkotapaukset, sekä tapahtumien sarja. Toivoajatteluun sisältyy polkuajattelu sekä oppimiskokemus itsestä toimijana. Matkalla kohti tavoitetta toivoon vaikuttavat tunteet, saavutetut tulokset, toiminta-ajattelu, yllättävät tapahtumat ja ajatus polun suunnasta tai usko oman polkunsu oikeaan suuntaan. Matkalla voi tulla stressitekijöitä, ja tunteet vaikuttavat eri vaiheissa, lopulta tavoitteen saavuttaa tai ei. Eri vaiheissa tunteet voivat vaikuttaa ajattelutapaan ja toimintaan positiivisesti vieden eteenpäin tai siten, että polulla ottaa askelia taaksepäin.

Kuvio 10. Toivoajattelu (Snyder 2002, 254).

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimushaastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Tässä osiossa esitellään tutkimuksellinen lähestymistapa, aineistonkeruumenetelmä ja analyysimenetelmä sekä tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

6.1 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö muodostui laadulliseksi tutkimukseksi aiheen moninaisuuden ja kokemuksellisen tiedon saamisen vuoksi. Aiheena kuntouttava työtoiminta sekä sosiaalinen kuntoutus ovat laajoja ja monimutkaisia käsitteitä, ja arki toimii tässä työssä myös kokoavana käsitteenä; miten kuntouttava työtoiminta on asiakkaan kokemuksen mukaan vaikuttanut hänen arkielämäänsä ja pohdintaan millainen merkitys sosiaalisella kuntoutuksella olisi ja millaisena se nähdään. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on periaatteessa loppumatonta, minkä vuoksi aiheen rajaaminen on tärkeää ja rajaaminen tapahtuu teoreettisen kattavuuden perusteella (Eskola & Suoranta 2000, 64). Tässä työssä rajaus olisi voitu tehdä tiiviimmin sisältäen kuntouttavan työtoiminnan ja ihmisen arkielämän, mutta sosiaalinen kuntoutus oli itselleni ja yhteistyötaholle merkityksellinen aihealue. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan vasten taustateoriaa ja rajattomat mahdollisuudet vaativat tutkijaa käyttämään tulkintateoriaa, jolla ohjata valintojaan ja sitä mitä aineistosta etsii (Eskola & Suoranta 2000, 81–82).

Laadullisessa tutkimuksessa ei yritetäkään muodostaa selvää yleistystä, kuten määrällisessä tutkimuksessa, vaan halutaan ymmärtää kuvauksen ja tulkitsemisen kautta. Tällaisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä ja kokonaisuuksista. Laadullisen tutkimuksen aiheen ilmiö tai prosessi on yleensä monimutkainen, eikä sitä voida toteuttaa määrällisellä tutkimuksella. (Kananen 2017, 32; Eskola & Suoranta 2000, 61.) Myöskään tässä tutkimuksessa ei ole pyritty muodostamaan yleistystä vaan esittämään asiakkaiden kokemusta etsien niistä löytyviä mahdollisuuksia palvelun kehittämiseksi. Erityisesti kuntoutukseen liittyvät tutkimukset ovat usein laadullisia tutkimuksia, koska sillä voidaan saavuttaa tietoa asiakkaan

tilanteesta syvällisemmin kuin määrällisellä tutkimuksella (Law & MacDermid 2014, 133).

Laadullinen tutkimus voidaan kuvailla prosessina, jossa tutkimusongelma täsmentyy koko tutkimuksen ajan ja ratkaisuja tehdään prosessin kuluessa, ja siinä kehittyvät joustavasti tutkimustehtävä, teoria, aineistonkeruu ja analyysi. (Kiviniemi 2018, 73–74). Myös tässä tutkimuksessa alustavan suunnitelman jälkeen koko prosessin ajan täsmentyivät eri tavat tehdä tutkimusta sekä tutkimusongelma ja -kysymykset. Tutkimuksen kuluessa on löydettävä ne ideat, joilla voidaan perustella tutkimuksellisten ratkaisujen tekeminen (Kiviniemi 2018, 76). Tässä tutkimuksessa ratkaisuja on tehty siten, että tutkimus vastaisi yhteistyötahon toiveeseen, tutkijan omiin intresseihin sekä tutkimuksen aikana esiin nousseisiin haasteisiin. Kaikki taustatutkimus, joka prosessin edetessä ei ollut enää oleellista tutkimuskysymyksiin nähden, olivat tarpeellisia tutkijan oppimisprosessin vuoksi. Työn etenemisen kannalta oleellinen ratkaisu tarkastella teoriajohtoisesti aihetta johtui aikataulusyiden lisäksi siitä, että tutkijana tarvitsin teoreettista perustaa jolle tutkimusta rakentaa aiheen ollessa itselle vieraampi. Tutkimusraportissa ei välttämättä ole nähtävissä kaikki taustatutkimus ja analysointi, mitä tutkija tekee prosessin alussa ja mikä voikin jäädä epäoleelliseksi tutkimusongelmaan nähden (Kiviniemi 2018, 80).

6.2 Teemahaastattelu

Etukäteen valitut teemat ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten esittäminen kuuluvat teemahaastatteluun. Teemahaastattelulle ominaista ei ole haastattelukysymysten tarkka muoto ja järjestys, vaan tarkoitus on saada selville ihmisen antama merkitys aiheelle ja oma tulkinta sekä vuorovaikutuksessa syntyvä merkitys. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 75). Teemahaastattelut toteutuivat Buusti Ry:n työllistämispalveluiden yksikössä Tähtiportissa, ja haastateltavat olivat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään tiettyä tapahtumaa, toimintaa tai antamaan tulkinta ilmiöstä, eikä pyrkimys ole tilastollisiin ilmiöihin (Eskola & Suoranta 2000, 65). Tästä syystä haastateltavien määrä voi olla pienempikin, kuin mitä se olisi määrällisessä tutkimuksessa. Tähän tutkimukseen osallistui

yhteensä kahdeksan haastateltavaa, joilla jokaisella oli kokemusta kuntouttavasta työtoiminnasta eri pituisia aikoja. Haastateltavat valikoituivat henkilöstön näkemyksen kautta siten, että osallistujilla olisi tutkimuksen aiheen kannalta oleellista kerrottavaa ja joiden perusteella voitaisiin muodostaa. Haastateltavien erilaiset elämänkokemukset johtivat siihen, että haastatteluissa ilmeni paljon erilaisia näkökulmia.

Haastattelut toteutuivat Tähtiportin tiloissa haastateltaville sopivimpina päivinä. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja toteutettiin rauhallisessa tilassa siitäkin syystä, että kokemukset ja oma arki ovat hyvin henkilökohtaisia. Haastattelija ei ole välikappale, vaan hänen tulisi herättää luottamusta siten että haastateltava uskaltautuu vastaamaan kysymyksiin, mutta kuitenkin ilman pyrkimystä saada selville jotain, mitä haastateltava ei todellisuudessa olisi valmis kertomaan kenellekään (Eskola & Suoranta 2000, 93).

Haastattelua varten rakensin teemahaastattelurungon, joka ohjaisi haastattelua, mutta kysymykset eivät olisi liiaksi muotoutuneet ja joustamattomat (Liite 2). Tällöin myös haastattelu muodostui ennemminkin keskusteluksi, jossa aiheet seurasivat toinen toisiaan ja liiaksi johdattelevia kysymyksiä pyrittiin välttämään. Avainsanat teemahaastattelurungossa rakentuivat ennen haastatteluja muodostuneen teorian pohjalta ja teemojen avulla haettiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teemat kerrottiin haastateltaville ennen haastatteluun suostumista. Haastattelut toteutettiin kahdena peräkkäisenä päivänä, jonka jälkeen äänitteet litteroitiin. Yhden haastattelun kesto oli keskimäärin 45 minuuttia. Haastattelumateriaali säilytettiin salasanoin suojattuina, ja tuhottiin työn valmistumisen jälkeen eikä haastateltujen henkilöllisyys paljastu tutkimusraportissa.

6.3 Analyysimenetelmä

Analyysillä on tarkoitus supistaa ja selkeyttää litteroitua aineistoa siten, ettei sen informatiivisuus kuitenkaan vähene vaan pikemminkin kasvaa (Eskola & Suoranta 2000, 137). Haastatteluiden äänittämisellä ja sanatarkalla litteroinnilla varmistettiin mahdollisimman tarkka ja totuudenmukainen aineisto analysoitavaksi. Litteroitua materiaalia oli 74 sivua ja suuren tekstimassan käsitteleminen tuntui monimutkaiselta, kun selkeää ohjetta tai kaavaa analyysin toteuttamiselle ei ole. Analysointi

aloitettiin tarkastelemalla ensin haastatteluja kokonaisuuksina useaan kertaan tehden samalla sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin kautta kerättiin toistuvat teemat ja niiden alateemat sekä taulukoitiin vastauksia näiden teemojen mukaisesti. Haasteita tähän loi se, etteivät keskustelut olleet edenneet aina loogisesti vaan eri teemoihin löytyi vastauksia haastattelun eri vaiheista. Taulukointi auttoi hahmottamaan teemoihin sisältyviä aiheita ja näiden tarkastelu helpottui. Tutkijan on itse muodostettava tulkintansa aineistosta analysoimalla ahkerasti (Eskola 2018, 210).

Tutkimuksessa voidaan tehdä teoriasidonnaista aineistoanalyysia, jolloin analyysi kytkeytyy teoriaan, muttei pohjautu siihen (Eskola 2018, 213). Tutkimuksen teoreettinen pohja oli osittain rakennettu ennen tutkimushaastatteluja, jolloin teoria vaikutti analyysissä välttämättäkin. Tulosten analysointi taas vaikutti uuteen teorianmuodostukseen esille nousseiden uusien teemojen ja aiheiden pohjalta, ja teoria taas uudelleen analyysiin. Prosessissa siis analyysi ja teorianmuodostus lopulta tapahtuivat vaiheittaisina ja yhtäaikaisina, vaikuttaen toinen toisiinsa. Litteroitua aineistoa luin vielä moneen kertaan raportin kirjoittamisen aikana ja muokkasinkin raporttia, kun uusia havaintoja syntyi.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tieteellisessä tutkimuksessa tulee noudattaa hyvien tieteellisten käytäntöjen ohjeita, jotta tutkimusta voidaan pitää eettisesti hyväksyttävänä, luotettavana ja tuloksia uskottavina (Tenk 2012). Tässä tutkimusraportissa on pyritty tuomaan selkeästi esiin sen kehitysvaiheet, vaikkei kaikkea tutkimukseen vaikuttanutta taustatyötä esitelläkään. Tällaisiin taustatöihin liittyvät muun muassa tutkijalle vieraaseen aiheeseen perehtyminen. Kiviniemi (2018, 84) toteaa, että luotettavuuden kannalta on tärkeää osata tuoda kehitysprosessit esiin tutkimusraportissa. Prosessia on kuvailtu raporissa luvussa 2.1 Tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset, minkä lisäksi perusteluja tehdyille prosessia ohjaaville valinnoille on nähtävissä raportin eri vaiheissa.

Tutkimukseen osallistuminen oli haastateltaville täysin vapaaehtoista ja he olivat tietoisia mahdollisuudestaan keskeyttää haastattelu niin halutessaan tai olla vastamatta kysymykseen. Haastateltavat valikoituivat Tähtiportin ohjaajien kautta, ja ennen haastattelua heille kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja käytötapa, minkä jälkeen

vielä varmistettiin heidän suostumuksensa osallistumisesta tutkimukseen. Kaikkien haastateltavien kanssa allekirjoitettiin ennen haastatteluun osallistumista suostumuslomake (Liite 3).

Haastateltavien henkilöllisyyden turvaamiseksi kaikesta tutkimusmateriaalista, myös käytetyistä suorista lainauksista, on poistettu nimet ja muut henkilökohtaiset tiedot, joiden perusteella henkilö voisi olla tunnistettavissa. Litteroinneissa haastattelut numeroitiin, ja numerointia hyödynnettiin suorissa lainauksissa, mutta numeroiden perusteella ei selviä haastattelujärjestys. Numeroiden lisäksi tutkimuksen kannalta oleelliseksi muodostunut nuorten ja aikuisten välillä tehtävä jako sosiaalisessa kuntoutuksessa otettiin huomioon merkitsemällä numeron yhteyteen kirjaimet N ja A. Kaikki kahdeksan haastattelua äänitettiin haastateltavan suostumuksella, ja siten pyrittiin varmistamaan haastatteluaineiston laadukkuus ja ehkäisemään pelkkien muistiinpanojen varaan jääviä tulkintoja. Äänitteet litteroitiin sanatarkasti ja litteroitua aineistoa tarkasteltiin useaan kertaan ja teemoittelun lisäksi pyrittiin tarkastelemaan aineistoa laajemmasta näkökulmasta etsien merkittäviä yhteyksiä arjen kokemusten ja palveluiden välillä.

Kaikissa tutkimuksen vaiheissa on pyritty tarkkavaisuuteen ja monipuolisten näkökulmien huomiointiin. Asiakkaan todellinen kokemus on haluttu tuoda mahdollisimman hyvin esiin tuloksissa, ja niille on annettu arvoa johtopäätöksiä ja pohdintaa tehdessä teorian tiedon rinnalla. Teorianmuodostusta on tehty myös aineiston analyysin jälkeen ja sen yhteydessä haastateltavien esille tuomien aiheiden pohjalta. Teorian muodostuksessa on kiinnitetty huomiota lähteiden ajantasaisuuteen, laadukkuuteen ja monipuolisuuteen, ja niistä löytyy niin nimettyjä teoksia, tutkimuksia, verkkolähteitä, artikkeleja, viittauksia lakeihin sekä lisäksi on hyödynnetty esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemaa verkkomateriaalia. Kaikkiin käytettyihin lähteisiin on viitattu tekstissä alkuperäistä tekijää kunnioittaen asianmukaisella tavalla, ja lähteet merkitty ohjeistusten mukaisesti.

Eskola ja Suoranta (2000, 2010) kuvaavat tutkijaa yhtenä keskeisenä tutkimusvälineenä, jolloin ja luotettavuuden arviointi tulee liittyä koko tutkimusprosessiin. Tämän työn tutkija on aikaisemmin ollut yhteistyöorganisaatiossa harjoitteluissa tutustuen organisaation toimintaan, mutta tutkijalla ei ollut henkilökohtaista yhteyttä toimipis-

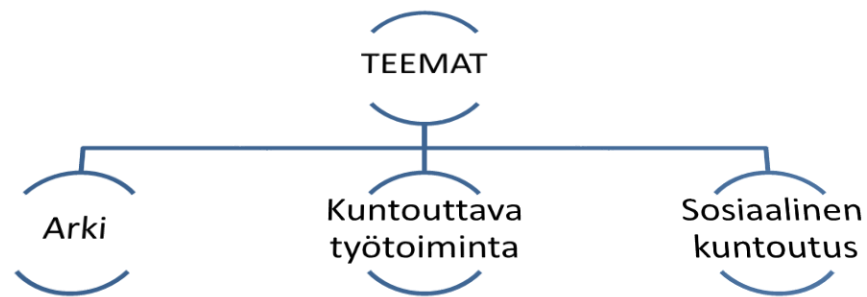
teeseen, sen asiakkaisiin tai henkilökuntaan, josta haastateltavat tulivat tai sen henkilökuntaan. Koko prosessin ajan yhteistyössä ja tutkimuksen teossa kiinnitettiin huomiota tutkijan riittävään objektiiviseen näkökulmaan, jolloin yhteys organisaatioon ei vaikuttanut tämän tutkimuksen prosessiin ja siitä saatuihin tuloksiin.

Tutkimuksen tuloksia ei tule nähdä yleispätevinä, sillä tutkimus on sidoksissa aikaan, paikkaan ja tutkittavaan palveluun. Muiden tutkimusten tuloksiin verrattuna tästä tutkimuksesta kuitenkin löytyy samankaltaisia tuloksia, joten sen perusteella voidaan tehdä joitain yleistyksiä, ja siitä voidaan tehdä siirrettävyyksiä. Tutkimuksen aineistoa voidaan hyödyntää esimerkiksi kehittäessä kuntouttavan työtoiminnan tai sosiaalisen kuntoutuksen palvelua, ja se tuottaa myös tietoa asiakkaan arjen kokemuksesta. Aineiston keruussa kiinnitettiin huomiota aineiston saturaatioon, joka lisää yleistettävyyttä ja luotettavuutta. Tutkimusprosessin aikana pidettiin mahdollisena tehdä lisähaastatteluja, mutta äänitteiden litteroinnin jälkeen todettiin, että aineistosta saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin ja haastatteluissa toistui samoja asioita. Mikäli uudet haastattelut eivät tuota enää uutta tietoa tutkimusongelman kannalta ja aineistoa on kerätty sen verran kuin aiheen kannalta on välttämätöntä, voidaan ajatella aineiston keruun olleen riittävä (Eskola & Suoranta 2000, 62–63).

Tutkimusraportissa on kuvattu tutkimuksen aikataulu, joka säilyi lähes ennallaan tutkimuksen suunnittelusta päätökseen. Prosessin sisällä tapahtuneet muutokset vaikuttivat osaltaan aikatauluun, mutta työ valmistui suunnitellun mukaisesti. Opinnäytetyönä tutkimus aiheuttaa aikataulullisia haasteita, tarkkaa suunnittelua ja organisoitaitoja muiden kurssien, harjoitteluiden ja töiden, sekä opinnäytetyön päällekkäisyyden vuoksi. Päällekkäisyyksistä huolimatta koen tutkijana suunnitelleeni ajankäytön tutkimuksen kannalta edustavalla tavalla. Tutkimuksen laadukkuus vaatii paneutumista ja ajankäyttöä, jolloin myös oppimisprosessi mahdollistuu.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset esitellään kolmen yläteeman mukaisesti (kuvio 11). Tutkimuksessa on pyritty selvittämään millaisena haastateltavat kokevat arkensa ja näkevät tulevaisuutensa. Tässä kohtaa arkeen liittyvät havainnot esitellään erillisinä, mutta ne myös luovat merkityksiä kuntouttavalle työtoiminnalle ja auttavat selvittämään sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksia. Arkeen liittyviin haastattelukysymyksiin sisältyivät yleisen arjen määrittelyn lisäksi työ ja työttömyys, vapaa-aika, sekä tulevaisuus ja toiveet. Vapaa-aikaan sisältyvät sosiaaliset suhteet, harrastukset sekä lepo. Asiakkaiden kokemus kuntouttavasta työtoiminnasta ja näkemykset sosiaalisesta kuntoutuksesta ovat myös jaettuina alateemoihin selkeyttääkseen tutkimuksen aiheita.

Kuvio 11. Tutkimuksen yläteemat.

Haastateltavista kuusi oli nuoria, 18–24-vuotiaita ja kaksi haastateltavista oli aikuisia, 25–30-vuotiaita. Haastateltavat olivat olleet Tähtiportin kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita eri pituisia aikoja, kauimmillaan noin kaksi vuotta ja lyhyin aika oli muutaman viikon. Haastateltavien koulutukset vaihtelivat ammatillisesta perustutkinnosta peruskouluun. Kolmella haastateltavalla oli jäänyt yksi tai useampi ammatillinen perustutkinto kesken ja yksi ei ollut peruskoulun jälkeen opiskellut tai ollut palkkatyössä. Haastattelujen lainauksissa nuorten haastateltujen kohdalla (N) ja aikuisten kohdalla (A), sen vuoksi, että lain mukaisesti sosiaalinen kuntoutus on järjestettävä nuorille työllistämispalveluina.

7.1 Kokemus omasta arjesta ja näkemys tulevaisuudesta

Arki on hyvin laaja käsite ja sen kuvaaminen haastateltavien kohdallakin usein lähti työn kautta, jo senkin vuoksi, että haastateltavien mielestä hyvään arkeen sisältyi päivärytmi ja säännöllisyys mitä kuntouttava työtoiminta heille edusti. Myös rutiineja haastateltavien oli osittain vaikeaa tiedostaa, mutta joillain esimerkiksi sängyn peittäminen ja hampaiden pesu olivat muodostuneet rutiineiksi, ja ne nähtiin oppimiskokemuksina. Osalla kuntouttavaan työtoimintaan lähteminen nähtiin ainoana rutiinina, joka toistui kahdesta viiteen päivän viikossa. Tärkeinä asioina korostuivat myös se, että olisi sisältöä päivässä ja läheiset ihmiset, joiden kanssa voi viettää aikaa.

Emmä tiä jonkilainen säännöllisyys jos jaksais pitää siitä kii, helppo se on aina olla pitää viikko kaks mut sit se menee taas. Se tekee sen arjen, säännöllisyys. (N8)

Joka aamu tekee nii sitä oppii sen rytmin ja tekee sen ilman että tarvii ees miettiä että petaako vaiko eikö petää et se tulee luonnostaan ja se hampaitten pesu ja nämä ja ajois töihin lähtö. (N5)

Toimeentulo oli haastateltaville tärkeää ja he kokivat voivansa tehdä hyvällä toimeentulolla arjestaan monipuolisempaa ja mielekkäämpää. Talouden hallitseminen saattoi olla kuitenkin vaikeaa velkojen, laskujen ja oman jaksamisen vuoksi. Toimeentuloon vaikuttivat myös itsestään riippumattomat syyt kuten asunnon vuokran ja tukien tai etuuksien määrä sekä esimerkiksi taloudessa asuvien perheenjäsenien tai puolisoitten taloudellinen tilanne ja yleinen elämäntilanne. Tukien ja etuuksien hakeminen pääasiassa onnistui haastateltavilla hyvin ja tarvittaessa he kokivat saavansa apua joko perheenjäseneltä tai ammattihenkilöltä.

Raha-asiat on varmaan se suurin ongelma et niistä tulee ressiä et yleensä aiheuttaa ongelmaa. (N3)

Elää tukien varassa ja sitte siinä että ku joutuu eka täyttää niinku joka kuukaus sen paperilappuversion et saa sen työkkäirahan ja sitte ku se on nii pieni ja sitte siitä nii on ne ennakkopidätykset ja nämä ja sitte siihen ku sä haet jotaki muuta tukea et ku jos ei niinku riitäkkää rahat nii sitte ne peritään pois. (N5)

Vapaa-ajan ajateltiin olevan hyvää silloin, kun siinä olisi riittävästi tekemistä, lepo-aikaa ja sosiaalisia suhteita. Vapaa-aikaan kuului ajatus, että on mahdollisuuksia tehdä erilaisia ja kiinnostavia asioita, mutta olla myös ajattelematta, mitä tekee tai mitä pitäisi tehdä.

Se että sillon aktiviteettia, et jos niinku on tylsää nii on aktiviteettia. (N5)

Hyvä vapaa-aika on semmonen että sit et voi niinku rentoutua ja sitte tehdä jotaki mitä ikinä huvittaa ettei tarvitse miettiä mitää niinku erikoisia asioita. Mukava niinku rentoutumispäivä. (N1)

Harrastusten määrä haastateltavilla näyttäytyi hyvin vähäisenä. Harrastuksista oli luovuttu toimintakyvyn, toimeentulon tai kiinnostuksen muuttuessa, ja toiset toivoivat niitä nyt lisää, toisille tämän hetkinen tilanne tuntui sopivalta. Harrastusten aloittamisen esteenä oli, ettei tiennyt, mitä haluaisi tai voisi harrastaa, miten niistä saisi tietoa ja kenen kanssa sinne lähtisi. Uuden harrastuksen aloittaminen saattoi tuntua vaikealta ammattihenkilön kannustuksesta huolimatta. Vaikka osa kertoi, että kuntouttavaan työtoimintaan lähteminen oli madaltanut kynnystä lähteä kotoa, niin vapaa-ajanviettoon tai harrastuksiin lähteminen saattoi edelleen olla haasteellista.

Kyllähän sitä jotaki toivois et jotaki harrastusta että millasta olis että menis jonneki aktiviteetti. (N1)

Mullei oikeen oo että mulla tietokone eka oli. On sitä hoitajatki yrittäny et mä kävisin jotain sählyä pelaamas. (A7)

Ne harkat rupes olee liian usein ei jaksanu niistä peleis jakso käyd kuitenki mut ei harjotuksis. (N8)

Harrastusten hyvinä puolina nähtiin uudet kaverit ja sosiaaliset suhteet, mielekäs tekeminen ja fyysisen kunnon kasvattaminen. Harrastusten nähtiin palauttavana toimintana ja tuottavan hyvää mieltä, niissä nähtäisiin kavereita ja ystäviä sekä saisi onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemuksia saattoi tulla siitäkin, että pääsi lähtemään kotoa ja näki kavereita kaupungilla kahvilla.

Ne tekee mut onnelliseks että eipä siinä mitään erityistä tartte että. (A2)

Kyllä mä uskon että olis ihan jees niinku kunnon kannalta ja näi ja sosi-aalipiiriki sitte vähä laajenis. (A7)

Toisaalta kaikki haastateltavista ei kokenut etenkään liikunnallisia harrastuksia kovinkaan mielekkäinä. Tällöin usein harrastuksiin kuuluivatkin tietokone ja pelaaminen. Pelien kautta saatiin sosiaalisia kontakteja, ja ne vapauttavat rutiininomaisesta arjesta, ja saattoivat toimia eräänlaisena pakokeinona. Tällöin muita harrastuksia ei välttämättä toivottukaan enempää.

Vähäsen mä kuntoilen et emmä tiedä on se harrastus mutta ei mulla ny mitää ihmeellisempää oikeen kiinnosta. (N3)

Se (pelaaminen) vie aika hyvin ajan. Mä saan sieltä sosiaalisia suhteita ja kavereita ja tekemistä ja se vie pahan olon pois, saa ajatukset muualle. (N4)

Kotitöiden tekeminen saattoi olla ensimmäisiä asioita, jotka jäivät tekemättä voimavarojen heikentyessä. Haastateltavien tilanteessa kotitöiden hoitaminen suurelta osin kuulosti sujuvan tässä elämänvaiheessa hyvin, etenkin jos esimerkiksi kumppanilta sai apua. Kotityöt toivat tekemistä vapaa-ajalle, mutta samalla kuluttivat mahdollisesti jo vähissä olevia voimavaroja. Vastapainona kotitöille ja työlle odotetaan palauttavaa lepoaikaa.

Mulla oli yhteen aikaan vaikeet pitää niinku ihan nää perusasiat kondiksessä, et mä tein ne sitte vasta ku oli ihan pakko, sitte ku ei ollu enää puhtait vaatteita nii oli pakko persta pyykkiä ja sama tiskien kans. (N4)

Mulle riittää tämmönen perus arki et tätä työtä ja sitte kaikki kaupassa käynnit ja sitte kotosalla jos on tehtävää nii ruanlaitot ja tämmöset ja sitte vaan loppuilta olla. (A2)

Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja rakentaminen osalla haastateltavista saattoi olla vaikeaa. Useat haastateltavista toivoi läheistä kaveria, jonka kanssa voisi jakaa asioita ja jolta saisi tukea, vaikka kavereita saattoi olla runsaastikin. Osa oli löytänyt kuntouttavasta työtoiminnasta joko ennestään tutun tai uuden kaverin, joka oli lähimpänä sellaista toivottua kaveria. Osalla haasteena oli myös se, että luottaminen muihin ihmisiin oli vaikeaa, epäluottamus omiin vuorovaikutustaitoihin tai ole-

massa olevat kaverisuhteet edustivat jotain mistä itse pyrki irti, kuten päihteidenkäyttöä. Tällöin olemassa olevat suhteet eivät välttämättä tunnu kannattelevilta. Sosiaalisista suhteista korostuikin sanonta; ei määrä vaan laatu.

Aina jääny yksin ja sitte niinku petetty nii se on niinku et se luottamus petetty. (N5)

Ei mulla oikeen oo ku yks kaverisuhde sillee – mä en haluu mitää vanhoja kavereita edes takas jotka vaan on sillee et venaa viikonloppua ja on sillee et vittu mennää ryyppäämään, emmä jaksa sellasta enää. (N8)

Pari haastateltavista olivat tyytyväisiä tämänhetkisiin sosiaalisiin suhteisiinsa ja kokivat ne riittäviksi. Ystäviltä sai seuraa, tukea ja apua, sekä kannustusta. Heille saattoi soittaa tarvitessaan juttukaveria tai heidän kanssaan voi lähteä kahville. Ystävien ja kavereiden olemassaolo vaikutti positiivisesti ja merkityksellisesti tunteeseen yksinäisyydestä.

Aika iso (merkitys) täs vaihees, tietää ettei oo yksin. (N4)

Ystävyysuhteiden muodostamiseen vaikuttivat myös itsestään riippumattomien liikkumismahdollisuuksien rajallisuus. Haastateltavista useimmat kulkivat joko pyörällä, kävellen tai julkisella liikenteellä, mikä rajoitti liikkumista alueella jonkin verran pitkien välimatkojen sekä paikallisliikenteen puutteellisuuden vuoksi. Syvällisempien ystävyysuhteiden muodostaminen vaikeutui välimatkojen vuoksi. Elektrooniikka ja sosiaalinen media kuitenkin näyttäisivät olevan suuressa roolissa tällaisinkin tilanteissa, sillä suuri osa haastateltavista kertoi kommunikoivansa pelien, erilaisten keskustelupalveluiden ja somen välityksellä. Vaikkakin tällaisen yhteydenpidon vuoksi nukkumaan meneminen tai aamulla sängystä nouseminen saattoi venyä, ne koettiin tärkeinä yhteydenpitovälineinä ja ne mahdollistivat suhteiden ylläpidon, sekä ihmisiin tutustumisen.

Aamulla ku mä herään otan puhelimen käteen rupeen kattoo viestejä ja snäppejä. (N6)

Noo mä puhun niinku netin välityksellä ihmisille tuola ulkomailla, pari semmosta. (N3)

Ei olla nähty ku ne asuu (kauempana) ja vaikee sielä sit nähä ku ei sillo autoo ja mullei oo autoo. (N8)

Koulutukseen ja ammatinvalintaan kiinnitettiin huomiota nuorten kohdalla, mutta useilla haastateltavilla oli useampiakin koulutuksia kesken. Toisaalta mielenkiinnon puute alaa tai opiskelua kohtaan, toisaalta taustalla saattoi olla mielenterveydenhäiriöitä, päihteiden käyttöä ja uupumusta, joiden vuoksi opintoja ei suoritettu loppuun, niitä ei aloitettu lainkaan, töitä ei löytynyt tai niistä joutui luopumaan. Opiskeltu ala ei välttämättä ollutkaan mielekäs tai alan töitä ei ollut saatavilla.

(Keskeytys kolmessa tutkinnossa) Suurimmalta osin masennuksen takia. (N4)

Pari kolme kuukautta vajaa se tutkinto et oli vähä poissaoloja tullu sitte ku vähä myöhästelly aamusin, sai sitte fudut koulusta ja nii sitte opiskelemaan mut sit mä en jaksanu opiskellakkaa (N5)

Oommä käyny muutaman alan mut emmä loppuun asti. (N8)

Siitä on seittemän vuotta ainakin tai tyyliin että niin niin mä valmistuin sieltä ja pääsin sitte töihin (A7)

Työttömyys koettiin niin väliaikaisesti helpottavana vaiheena elämässä kuin myös yksinäisenä aikana, ja masentuminen liitettiin tuohon aikaan ja yksinäisyyteen. Toisaalta, vaikka työttömyysaika työn jälkeen voi olla hengähdys hetki, jatkuessaan sen aiheuttamat haasteet kasvoivat ja monimutkaistuivat. Työttömyys vaikutti toimeentuloon ja kokemukseen itsestä. Töiden hakemisessa saattoi kohdata epäonnistumisia kerta toisensa jälkeen.

Jos on ollu jo töissä niinku jossaki työkokeilus tai tälläses nii työttömyys antaa sit semmosta pientä niinku mielenrauhaa. (N1)

No eihän se mukavaa oo näi, ei voi oikeen muuta tehdä ku yrittää pärjätä tai saada töitä tai mitä saa. (N3)

Työttömyyttä myös koettiin olevan nykyään enemmän, mitä osa haastateltavista vertasi vanhempiensa näkemyksiin ja kokemuksiin työllistymisestä. Töihin pääseminen nähtiin erityisen haastavana, vaikka hakemuksia innokkaasti laittaisikin. Kasvavalla työttömyydellä saattoi olla merkitystä myös omiin mahdollisuuksiin luottamiseen ja uskomiseen.

Sitä on nytte paljo enemmän että tuntuu että ennen vanhaa sai paremmin töitä ja nyt vaaditaan moneen paikkaan paperit. Esimerkiks yks kaveri joka valmistu ja vaikka hakee moniin työpaikkoihin ei päässy mihinkää ja nyt meni sitte kuntouttavaan työtoimintaan. (A2)

Työssä käymistä arvostettiin ja työkykyisyyttä tavoiteltiin. Haastateltavien näkemys omasta työllistymisestä kuitenkin vaihteli riippumatta kuntouttavan työtoiminnan kestosta tai työttömyysajan pituudesta. Osa haastateltavista oli vahvasti työorientoituneita ja työhön haluttiinkin suunnata mahdollisimman pian, jolloin usko omiin työllistymismahdollisuuksiin myös näyttäytyi vahvana. Osalla ajatukset omasta työllistymisestä näyttäytyivät lähes toivottomina.

No on sillee että tuntuu etten mä pääse ikinä mihkää töihin tai kouluun tai mitää, emmä tiä, enkä mä ees tiä sillee mitä mä haluaisin tehdä. (N6)

Kyllä mä uskon että ihan hyvät (työllistymismahdollisuudet). (A7)

No sitä ainaki toivois että tulee tulis olemaan joku semmonen työpaikka missä niinku pärjäis ja olis hyvä työilmapiiri. (N1)

Toisaalta usko omiin työllistymismahdollisuuksiin ei välttämättä liittynyt toiveisiin työllistyä lähiaikoina. Osa haastateltavista kertoi, ettei tällä hetkellä, mutta jossain vaiheessa työllistyminen on hyvinkin mahdollista, esimerkiksi opintojen suorittamisen kautta. Näissä tapauksissa polutusta työllistymiseen tehtiin esimerkiksi opintojen kautta, jotka voidaan nähdä välitavoitteina.

Ei vielä mutt jossain vaiheessa ku saa koulun käytyä ja kyl mä uskon että jossain vaihees mä pääsen töihin. (N4)

Tulevaisuuden suunnitelmilla ja tavoitteilla elämässä koettiin olevan paljon merkitystä, eikä niiden olemassaolo vaikuttaisi lainkaan itsestäänselvyydeltä. Tulevaisuuden suunnittelulla, tavoitteilla ja haaveilla koettiin olevan merkitystä siihen, miten päivänsä ja aikansa viettää, ja ne auttavat jaksamaan arjen keskellä.

Se on lohduttavaa koska oli seki aika että ei ollu mitää (ajatuksia tulevaisuudesta). Ei ollu mitää syytä herätä aamulla. (N4)

Sitte ku on tavote elämässä se auttaa pyrkimään ne portaat ylös. Se ku ei oo tavotetta mulla elämäs nii mulla menis ne portaat alaspäin. (N5)

Omaan tulevaisuuteen toivottiin perhettä, työtä, riittävästi mielekästä tekemistä ja mahdollisuuksia. Heillä, jotka eivät olleet prosessissaan lähellä työllistymistä, myös tulevaisuuden toiveet ja haaveet olivat vaikeita muodostaa tai sanoa ääneen. Mikäli toiveikkuutta omasta tulevaisuudestaan ja uskallus sanoa toiveensa ääneen oli, sitä jäsentyneemmät myös ajatukset olivat. Oman suunnan löytymisellä nähtiin olevan suuri merkitys, mutta se ei ole yksinkertaista, kun kamppaillaan yhteiskunnan määrittämien kriteereiden, oman toimintakyvyn ja jaksamisen sekä itseluottamuksen kanssa. Myöskään he, jotka kokivat oman arkensa tällä hetkellä suhteellisen hyväksi, eivät välttämättä osanneet sanoa tai eivät nähneet tulevaisuuttaan positiivisena, tai ajatukset tulevaisuudesta eivät välttämättä olleet realistisia tai kovinkaan jäsenneltyjä, vähättelemättä lainkaan sitä, että kaikki on mahdollista. Esimerkiksi yhdellä haastateltavalla unelmat ja haaveet nousivat haastattelun eri vaiheissa esiin, mutta joka kerta ne liittyivät eri ammattiin tai absurdiin haaveeseen.

Pelottavia, emmä tiä et onko mulla tulevaisuutta ollenkaa. (N8)

Kyllä se mä yleensä kirjotan paperille noita suunnitelmia tai kännykkään ylähä niin kyllä se pitää mielen sitte siinä tavoitteessaan ja ku on ne mieles nii sitte niitä päin pyrkii. (A7)

Rikkaaks ku pääsis. (N3)

Omien suunnitelmien ja tavoitteiden saavuttamiseksi haastateltavilla oli kuitenkin vaikea kertoa tai löytää konkreettisia keinoja, joilla itse tavoitteidensa saavuttamiseen voisi vaikuttaa.

Itte oikeen hirveesti tiiä. Pitäis tulla lisää työpaikkoja. (N3)

Yhteenveto: Haastateltavien arjessa esiintyy erilaisia ajatuksia niin työn, vapaa-ajan ja tulevaisuudenkin kannalta, ja sosiaaliset suhteet ja verkostot tulivat esiin monissa eri haastattelun vaiheissa. Osa on tyytyväisiä omiin sosiaalisiin suhteisiinsa, mutta enemmistö haastateltavista kaipasi ystävää elämäänsä. Ystäviä ja kavereita kaivataan myös sen vuoksi että voisi lähteä viettämään aikaa erilaisiin toimintoihin, kuten harrastuksiin. Harrastuksinaan haastateltavat lähinnä lenkkeilivät tai pelasivat pelejä. He, jotka olivat tyytyväisiä sosiaalisiin suhteisiinsa, kävivät myös ystävien kanssa esimerkiksi kahvilla. Haasteita arkeen tuovat sairaudet, toimeentulo, yksinäisyys ja elämänhallinta. Työttömyyden aika koettiin pitkittyessään syyksi masennukselle ja yksinäisyydelle, jolloin asiat monimutkaistuivat.

7.2 Kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta Tähtiportissa

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat saattaneet käydä useammissakin työllistymistä edistävissä palveluissa tai kuntoutuksessa, kuten työtoiminnassa, työpajoilla tai kuntouttavassa työtoiminnassa. Palvelun loppuessa jossain, siirtoa toiseen saattaa joutua odottamaan. Ohjaava taho asiakkailla oli ollut usein TYP. Työllistymispalveluiden asiakkaita on runsaasti, mistä kertoo se, että asiakkaat olivat saattaneet joutua odottamaan kuukausia päästäkseen Tähtiporttiin. Tutustumista yksikköön oli järjestetty myös NUOTTI-valmennuksen kautta, mikä nopeutti asiakkaan siirtymää kuntouttavaan työtoimintaan.

No mulla loppu se työpaja se (työpaja) niin mä olin jo jonku kolme kuukautta työtön nii mä oon tuola Typissä. (A2)

Me puhuttiin siitä ensi (NUOTTI-valmennuksen ohjaajan) kans ja sitte tota mä kävin TYP:issä siellä sitte puhuttiin tästä ja sillai mä päädyin sit tänne ku tultiin NUOTTI-ohjaajan kans kirjottaa sopparit tänne ku ois menny monta viikkoa et ne TYP:in työntekijät kerenny tulla ja. (N6)

Heinäkuusta asti yrittäny päästä tänne nii. (N4)

Tavoitteinaan kuntouttavassa työtoiminnassa haastateltavilla oli lyhyen aikavälin ja pitkän aikavälin tavoitteita, joiden muodostamisessa näytti vaikuttavan sen hetkinen työ- ja toimintakyky. Lyhyen aikavälin tavoitteet liittyivät paikalle tulemiseen omina käyntipäivinä ja pitkän aikavälin tavoitteet työllistymiseen tai koulutukseen. Huomioitavaa on, etteivät tavoitteet olleet yhteydessä siihen, kuinka kauan kuntouttavaan työtoimintaan oli osallistunut, vaan niissä näyttäytyivät ennemmin toiminta- ja työkykyyn liittyvät seikat.

Yrittää vaan kehittää koko ajan enemmän ja enemmän ja sit kattois jos löytyis jotaki kiinnostavaa työhommua tai tällästä ja kattoo kuinka toimii. (N1)

Ei mulla oikeen sillee, no se että pääsee tänne joka päivä tulemaan ja mieluusti et olis sen kuus tuntia. (N6)

Motivoituminen ja sitoutuminen kuntouttavaan työtoimintaan näyttäisi haastatteluaineiston perusteella tulevan siitä, että kuntouttava työtoiminta toi rytmiä ja säännöllisyyttä elämään, mikä vastasi asiakkaan omaan tarpeeseen, jonka hän tunnisti ja tunnusti. Asiakkaat kokivat yleisesti, että Tähtiporttiin on mukava tulla ja vaikka aamulla ei jaksaisikaan nousta ja lähteä, päivän mittaan olo oli parempi, mikäli sai lähdettyä kotoa. Kotona yksin oleminen koettiin ahdistavaksi, mutta samaan aikaan on haaste jaksaa lähteä.

No se et saa arjen sujumaan ja ei tarvi olla kotona koko aikaa, ei siis sillä et kotona olis joku vika mut siis se että koko aika kotona nii sinne vaan mädäntyy sitte. (N6)

No ku on vaa jääny vaikka ahdistanu mut ei täälä oo ahdistanu ku ehkä pari kolme kertaa tai no kyl vähä enemmänki (N8)

Tähtiportin ohjaajat saivat kehuja suhtautumisestaan ymmärtäväisesti ja kannustavasti, eikä paikanpäälle tarvinnut myöhästyessäkään tulla peläten, vaikka säännöt ja rajat olikin tehty hyvin selviksi. Haastateltavien kertomuksissa ohjaajista puheissa näyttäytyi tavallaan äidillinen kuri ja lempeys sekä kaverillinen huumorin käyttö sen rinnalla, että ohjaajat kuitenkin kytkettiin ammattihenkilöiksi. Huumorin käyttö myös ohjaajien puolelta oli yksi tärkeä asia, joka koettiin merkitseväksi motivoitumisen kannalta.

Heti niinku huumorimieles et niinku mukava tulla tänne niinku tarvi pelätä et sais huutia. (N5)

Eipä täältä olla pois muuta ku sitte jos ollaan oikeesti oikeesti kipeä. (A2)

Toimeentuloon liittyvästä rahallisen korvauksen merkitystä motivaatioon kysyttiin myös haastattelussa. Osa mainitsi rahan jo ennen tarkentavaa kysymystä, joten toisille sillä näyttäisi olevan suuri merkitys yleisesti.

Extraraha ja sitte et TE-toimisto oo kimpus. (N3)

Tää on tosi kiva paikka ja sillee ja saa rahaa. (N6)

Suurin osa haastateltavista ei nähnyt päiväkohtaista yhdeksän euron korvausta kovin suurena kannustimena osallistumiselle verrattuna siihen, että oli tekemistä ja sisältöä arjessa. Rahan merkitys kuitenkin konkretisoitui vuokran ja laskujen maksamiseen. Monilla edeltävät haasteet toimeentulossa tekevät rahallisesta korvauksesta tärkeämpää. Korvaus on ehdottomasti tärkeä ja tarpeellinen, mutta kokemus toiminnan laadukkuudesta, tarpeellisuudesta ja mielekkyydestä, sekä sieltä saatavat sosiaaliset kontaktit näyttäisivät olevan suuremmassa roolissa, mitä motivoitumiseen tulee.

Tuli kielteisiä päätöksiä Kelalta joltain neljältä kuulta niin nyt on semmonen vakaa toimeentulo, ei tarte miettii sitäkään ja silleen. (N4)

Vai niinku näistä päivistä ai se minkä saa se yhdeksän euroa, no emmä tiiä onko se nii iso loppujen lopuks no emmä tiiä, no jos täältä sais saman verran ku niinku toimeentulotuesta eli vähemmän nii kyl mä silti tulisin tänne koska rytmiä mä tänne tulin hakemaan. (N8)

Jonku verran että onhan se plussaa mutta enemmän tää että on tekemistä ja sosiaalistuu. (A2)

Toisaalta yksi haastateltavista oli myös sitä mieltä, että mikäli korvausta ei saisi, hän ei osallistuisi toimintaan niin paljon kuin saadessaan korvauksen.

Sitte kerran tai kaks viikos että en mä kolmatta päivää. (A2)

Merkitykselliseksi haastateltavat kokivat Tähtiportilla etenkin sosiaaliset suhteet ja päivärytmin. He kokivat Tähtiportin toiminnan mahdollistavan onnistumisen kokemuksien saamisen ja lisäksi toiminta toi arkeen kaivattua säännöllisyyttä ja rutiinia sekä auttoi ylläpitämään päivärytmiä. Näin ollen toiminta ehkäisee syrjäytymistä ja kannustaa jatkamaan elämässä eteenpäin, ja vaikka osalla asiakkaista ei selkeää suunnitelmaa tulevaisuudelle olekaan, osa haastateltavista tunnisti sen tuomia positiivisia merkityksiä myös itsetunnossa ja kuntoutumisprosessissa.

Ettei oo mitenkää tylsää että siinä on jotaki tekemistä. (N1)

Tääl saa sosiaalisii kontaktei ja mua ei ahdista lähtee aamulla, mua ei ylipäätään ahdista lähtee kotoo, se on jo saavutus. Ennemmin mä en ees käyny kaupas. (N4)

Se että mulla on niinku itsetunto-ongelmatki hävinny silleen tämän työpaikan kautta ku täälön niinku sanottu ja kehuttu mun tekemisiä. Mä oon tyytyväinen niihin kaikkeen mihin mä oon pystyny. Mä en ois uskonukkaa et mä oisin täs pistees. (N5)

Joo et sillon ku mä olin täysin työtön ja piti vaikkapa käydä kelassa nii piti laittaa aikanen herätys nii mä olin että ei mä siirrän sen huomiselle ja sitte seuraavana päivänä ei mä meenki sitte huomenna. (A2)

Osa haastateltavista koki kuntouttavan työtoiminnan tuottaneen hyviä kokemuksia sairauslomien jälkeen. Kuntouttava työtoiminta koettiin positiivisesti ja sen tuomat sosiaaliset suhteet ja sisältö päiviin auttoivat kuntoutuksessa. Vaikka haastateltava oman kertomuksensa mukaan olisi aikaisemmin jäänytkin herkästi sairauslomalle, niin positiivisten merkitysten seurauksena myös osallistumismotivaatio näyttäisi kasvaneen.

Mä olin sairauslomallaki nii nytte no kuntouttanu itteäni että taas jaksaa käydä töissä ja mä oon piristyny täälä tosi paljo ja ollu paljo sosiaalisuutta ympärillä ja tekemistä. (A2)

Mulla on parempi olo ku pitkään aikaan. Ei se sairausloma mun oloa kohentanu. (N4)

Ei mul oo mitää järkee jäädä sairauslomalle ku sit mä vaan mädännyn kotii. (N6)

Työtehtävät haastateltujen mielestä olivat mielekkäitä, ja niissä oli huomioitu asiakkaan mielenkiinnon kohteet ja osaaminen. Haastateltavat kertoivat kuntouttavan työtoiminnan työtehtävien olleen itselleen suurelta osin jo ennestään opittuja asioita, mutta uuttakin opittavaa tuli. Tehtävää on laidasta laitaan taiteenomaisista toiminnoista IT-tehtäviin ja puutöihin, ja haastateltavat olivat päässeet tekemään itselleen mielekkäitä tehtäviä, mikä vaikutti positiivisesti viihtyvyyteen. Kysyessä, millaisia taitoja tai tietoja kuntouttava työtoiminta on tuonut, joita voisi hyödyntää muualla elämässä, vastaukset poikkesivat toisistaan lähes jokaisen kohdalla. Esimerkiksi osa haastateltavista käytti opittuja taitojaan kädentöissä kotona ja osa koki oppineensa vastuunottoa sekä saaneensa kokemusta työnteosta.

No siis se että jos niinkun on joku probleema joku niinku kiinteä objekti sillee ongelmana nii mä tuon sen tänne ja korjautan sen jos on mahdollisuus niinku tääläki ku oli mattojen pesu nii mä toin omat matot tänne ja pesin ne. (N5)

Ei ny oo et semmosta mitä mä en osaa jo. (N3)

Kyllä täälä on sitte ollu vastuuta mut sitte sitä on ollu työelämäs jo tullu. (A7)

Tulevaisuuden suunnitteluun Tähtiportilta sai apua. Osalla haastateltavista suunta oli vahvasti työllistyminen tai opiskelu, vaikkei se välttämättä aivan ajankohdasta olisikaan. Mahdollisuuksia jatkoon tarkasteltiin avoimilta markkinoilta työllistymisen tai kouluttautumisen lisäksi esimerkiksi työkokeiluista. Asiakkaan usko omaan tulevaisuuteen oli myös sidoksissa suunnitelmien selkeyteen ja asiakkaan tapaan kommentoida tulevaisuuttaan positiivisesti, tai vaihtoehtoisesti vastaustaan ei osannut muodostaa lainkaan.

Sen kans katotaan koulujuttuja ja jos ei koulujutut vielä oikeen meinaa onnistua nii mulle katotaan joku työkokeilupaiikka sitte jos mä tunnen siihen olevan valmis. (A5)

Yhteenveto: Haastateltavat olivat tyytyväisiä Tähtiportin kuntouttavaan työtoimintaan ja se toi heidän elämäänsä sisältöä ja rutiinia. Merkityksellisimpinä asioina toiminnassa nähtiin sosiaaliset suhteet ja päivärhythmi sekä sen vaikutus positiivisesti yksinäisyyden tunteisiin. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta saatavalla

korvauksella taas ei nähty olevan niin suurta merkitystä motivoitumiseen, vaan motivointiin vaikuttivat ohjauksen taso, toiminnan sisältö ja mielekkyys sekä sen vastaaminen tarpeisiin. Työkykyisyyttä haluttiin tavoitella, mutta omiin mahdollisuuksiin uskomisen saattoi olla vaikeaa koettujen pettymysten, oletusten ja oman toimintakyvyn vuoksi. Osa haastateltavista ei kokenut työn tai koulutuksen suunnittelun olevan ajankohtaista ja saattoi epäillä sitä myös pohtiessaan tulevaisuuttaan. Henkilökohtaiset tavoitteet kuntouttavassa työtoiminnassa saattoivat olla pitkän tai lyhyen aikavälin tavoitteita, riippuen sen hetkisestä toimintakyvystä. Tavoitteet ja tulevaisuus kietoutuivat näin ollen yhteen ja täytyy huomioida, että mitä jäsenyöneemät olivat tavoitteet, sitä positiivisemmän kuvan haastateltava pystyi luomaan tulevaisuudestaan. Osalla haastateltavista oli myös muita palveluja, kuten ammatillisen kuntoutuksen NUOTTI-valmennusta, jossa kiinnitettiin huomiota etenkin tulevaisuuden suunnitteluun ja mahdollisuuksien löytämiseen, mutta osalla se myös liittyi vahvasti arjen hallintaan esimerkiksi terveellisten elämäntapojen ja muiden arjenhallintataitojen harjoitteluun.

7.3 Näkemyksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta

Haastateltavat näkivät sosiaalisella kuntoutuksella olevan paikkansa, ja pääasiassa ajatus tällaisesta palvelusta koettiin hyväksi ja tarpeelliseksi.

Niitä syrjäytyneitä piisaa nii paljo. (N5)

Kenelle sosiaalinen kuntoutus tulisi tarpeeseen? Haastateltavat pohtivat sosiaalisen kuntoutuksen sopivan syrjäytyneille, kehitysvammaisille, nuorille, masentuneille sekä pitkäaikaistyöttömille. Tarvetta sosiaaliselle kuntoutukselle nähtiin esimerkiksi tuttujen ja kavereidenkin kohdalla, jotka olivat pidempään olleet kotona. Osa haastateltavista kertoi, että sosiaalinen kuntoutus erillisenä palvelunaan olisi voinut olla myös itselleen hyvä aikaisemmin tai kuntouttavan työtoiminnan rinnalla esimerkiksi erilaisina ryhmätoimintoina, joista saisi sosiaalisia suhteita ja sisältöä päiviin.

Kehitysvammasille (naurahdus) no ei. Varmaa just mulle olis hyvä. Jotkut vittu ei saa elämästä kiinni tai kyl mä ny saan elämästä kiinni mut en mä tiiä, ei kiinnosta välillä ollenkaa. (N8)

No mä uskon että olis itsellä kohallaan mutta ei nyt tällä hetkellä että niin aikasemmin olis ollu paremmin sopinu sitte et jos on vielä itse kuntoutus alullaan nii varmaa sitte sillon. (A7)

Onks mahdollista että ois sosiaaliset kuntoutukses ja kuntouttavas työtoiminnas? (N6)

Olis varmaan voinu jotaki henkeä olla ois tarvetta semmoselle jos vaan olis saatavilla. (N3)

Millaista apua siitä olisi saanut? Haastateltavista he, jotka pohtivat sosiaalisen kuntoutuksen palvelun voineen olla itselleen sopiva aikaisemmin, kokivat että se olisi voinut auttaa yksinäisyyteen, eikä olisi jäänyt vain kotiin silloin kun kuntouttava työtoiminta ei olisi vielä omastakaan mielestä ajankohtainen. Myös tässä vaiheessa päivärytmi ja sosiaaliset suhteet nostettiin monen kohdalla esiin. Ihmisten näkeminen ja yhdessä tekeminen olisi ollut merkityksellistä siinä vaiheessa, kun oli jäänyt kotiin eikä ollut työtä, opiskelua tai oli sairaslomalla. Päivärytmi koettiin tärkeäksi sen vuoksi, että mikäli nukkuminen venyy pitkälle päivään, koko päivä tuntuukin olevan ”pilalla”. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, ettei ylimääräiseen toimintaan osallistuminen kiinnosta, vaikka olikin sitä mieltä, että tarvetta olisi.

No ois siin arjessa jotaki tekemistä et jotaki sisältöä et jos kävis jossain kädentaitojen ryhmäs tai jossain nii ois sisältöä arkeen. (N6)

Emmä jaks, ei mua kiinnosta tosin tommonen, ei mua oo ikinä kiinnostanu jos on pitäny joskus nuorempana lähtee johonki (N8)

No just tota sosiaalisuutta olis niin tullu enemmän sitte ihmisten kans oltua. (A7)

Kunto paranee voi auttaa ihmisiä niinku jaksamaan ehkä vähä paremmin ja tietenki sitte se voi ehkä jopa auttaa siihen et jollekki et ne niinku pääsee enemmän lähtee kotoansaki jonnekki. (N3)

Sosiaalisen kuntoutuksen **sisältöä** he pohtivat mielekkäänä tekemisenä ja arjen taitojen hallinnan harjoitteluna. Myös liikunnalliset toiminnat tai erilaiset aktiviteetit, kädentaidot sekä keskustelut ja yhdessä ajan viettäminen nostettiin tärkeiksi toimin-

noiksi. Sosiaalinen kuntoutus moninaisena palvelunaan voisi tuoda elämään sisältöä, mahdollisuuksia solmia uusia ystävyyssuhteita ja kehittää itseään, sekä saada positiivisia kokemuksia. Tavoitteiden tekeminen, riittävästi toimintaa ja omaan rytmiiin soviteltava aikataulu nähtiin mahdollisuutena vaikuttaa syrjäytymiseen.

Ettei olis vaan jotaki juttelemista et vois tonne kaupungille mennä semmisiin aktiviteettihommiin että vois pitää hauskaa sen porukan kanssa. (N1)

Kuntoilu vai urheilu vai mitä mikä et sais kattoo noonku päästä niinku salille käymään ilmaseksi nii et kela maksaa. (N3)

Aktiviteettia, tavoitteita sille ihmiselle laiteltuna ja omanlainen lukujärjestys sille viikolle. (N5)

Myös tavallisiksi koettujen arjen hallintaan liittyvät toimintojen ajateltaisiin olevan tärkeitä. Toimintakyvyn muuttuessa kotitöiden tekeminen voi jäädä, tai ruoanlaitto, siivoaminen tai muu normien perusteella arkeen sisältyvä toiminta ei ole osa henkilön omaa elämää. Samoin vertaistuen merkitys tuli hyvin esiin yhdessä tekemisen muodossa.

Varmaa niit arjen taitoja, se et kaikki ei pakkosta osaa siivota, kaikki ei pakosta osaa laittaa ruokaa ja sitte nyky-yhdyskunta hyvin tukee syrjäytymistäki niin, emmä tiedä, saada samanlaisia ihmisiä kasaan. (N4)

Toimeentuloon sosiaaliseen kuntoutukseen osallistumiselle ei ole määritetty velvoitteita kuten kuntouttavaan työtoimintaan, jolloin kieltäytyminen tai osallistuminen vaikuttaisi esimerkiksi toimeentulotukeen. Kun sosiaalisesta kuntoutuksesta ei tarjota rahallista korvausta, pohdimme myös sen merkitystä. Useat kokivat, että mikäli jotain rahaa saa, kuten toimeentulotukea tai sairauspäivärahaa ja tarpeensa tunnistaa, niin voisi lähteä mukaan. Kahdelle haastateltavista rahan merkitys näyttäytyi sen menettämisenä, kun käyttää aikaansa johonkin, mistä ei makseta. Toisaalta, jos tukia saa ja rahatilanne on hallinnassa, niin se ei välttämättä ole ongelma.

Jos on tarve nii ei mun mielestä kovin suuri. Se että mä olisin alottanu tän kuntouttavan vaikka mä en olis saanu sitä raha korvausta, jos mä saisin sen sairauspäivärahan. (N4)

No jos ajattelee että jollaki ihmisellä on vaikka koulusta vielä velkaa niin tuskin haluais menettää rahaa sitte et menee joku paremmaksi minkä voi itte saada hoidettua näin hitaammin itte tai sitte että ei oo niin iso asia niiden mielestä verrattuna siihen rahaan. (N3)

No kyllähän se sillee ärsyttäis jos kuluttaa aikaansa jossain eikä saa rahaa siitä. Mut emmä tiedä. Ei sillä kaikille oo merkitystä mut joillekki on jos on huono rahatilanne tai jos ei saa mistään tukia oikeestaan. (N6)

Motivaatiota haastateltavien näkemyksen mukaan olisi mahdollista lisätä erilaisilla toiminnoilla. Kaksi haastateltavista pohti, että erilaiset retket tai mukavat aktiviteetit, kuten laserammunta, voisi toimia hyvänä lisäkannustimena. He pohtivat, että tietyn ajan jälkeen tai tavoitteensa saavuttaessa saisi tällaisen palkinnon, joka kannustaisi saavuttamaan tavoitteitaan edelleen ja osallistumaan toimintaan. He näkivät tällaisen toiminnan kompensoivan sitä, ettei toimintaan osallistumisesta saisi rahallista korvausta. Lisäksi motivaatioon vaikuttaisi selkeä informointi siitä, mitä palvelu on ja miten se auttaisi asiakasta tilanteessaan.

No siihen sitte kuuluu ne bonarit et pääsee just sinne megazoneen tai tämmöstä henkilöstä Ittestä kiinni että älä mee rahan takia sinne vaan että sä saat oikeesti tulevaisuutta rakentaa sitä kautta. (N5)

Informaatiota et millasta se on ja semmonen paikka ja et mitä siellä tehdään. (N1)

Lisäksi osa haastateltavista pohti, että osallistumiseen motivoisi sekin, että olisi jokin paikka, jonne mennä ja josta saisi sosiaalisia kontakteja. Avun saaminen ja toiminnan vastaaminen omiin tarpeisiin saisi osallistumaan toimintaan.

Kyllä varmaan sosiaalinen verkostoituminen ja sitte niin se että oma mikä on olo niin sen kohentaminen. (A7)

Haastateltavat myös kokivat, että tällaisessa palvelussa tulisi ottaa kaikki osallistujat hyvin huomioon omine voimavaroineen. Toiset ovat ujompia kuin toiset ja jännittävät osallistua. Mahdollisuuksia ja toimintoja tulisi olla myös riittävästi ja asiakkaalla pitäisi olla riittävästi tilaa sopeutua toimintaan, mutta kuitenkin että otettaisiin huomioon. Paikan tulisi olla matalan kynnyksen toimintapaikka, jonne olisi helppo tulla ja osallistua.

Pitää ottaa kaikki huomioon, ettei saa jättää yhtä tyyppiä niinku sinne taakse ja huomioida vaan niitä suurimpia osia (N1)

Vähä niinku nuorisotilat mut sit et siiton enemmän hyötyy. (N5)

Varmaan se lähtökohta että joku on oma persoona ja että mistä lähtöön sitte nii että yksilöllisesti räätälöidä että niin kuinka vaikka haluaa joukkoon mutta sitte panikoi tai on ujo tai jotain semmosta. (A7)

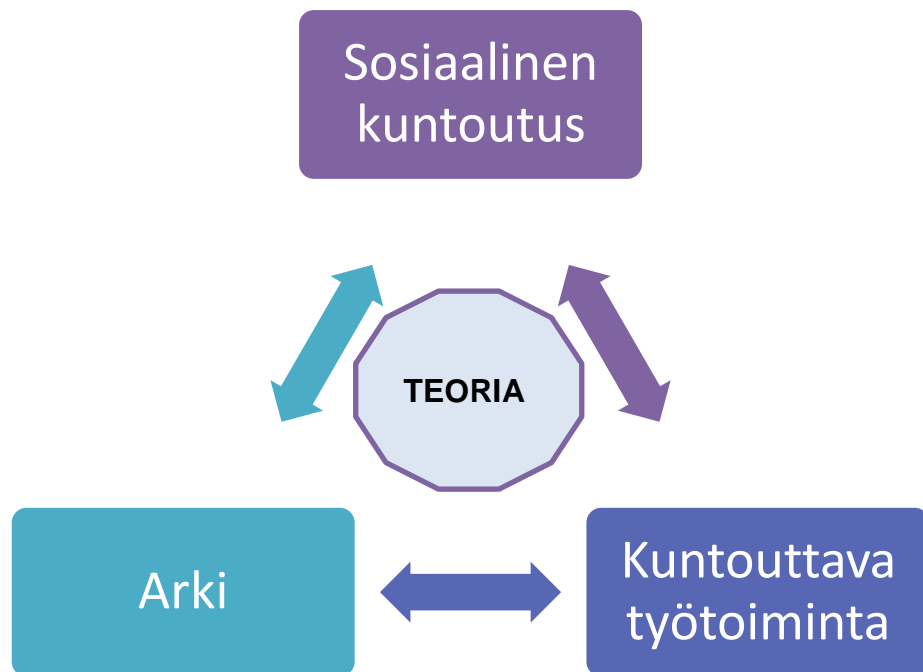
Palveluiden räätälöintiä odotetaan palveluiden tuottajilta ja palveluiden tulisi vastata mahdollisimman hyvin asiakkaan tarpeisiin. Palvelun kehittämisestä keskusteltaessa yksi haastateltavista huomioi myös sen, että joissain tapauksissa ammattilaiselta odotetaan myös suuntaviittoja siitä, millaista toimintaa asiakas hänen näkökulmastaan tarvitsee. Sellaisista asioista tulisi keskustella ja sopia yhdessä.

Koittaa vähä niinku selvittää et kuinka minkälaisia palveluita pitäis kattoa tai mihinkä pitäis keskittyä ku joku voi sanoa että hänen mielestä olis tärkeämpää mutta sitte hänellä on niinku että haluis töitä mutta kotona on niinku kaamea sotku keskellä eikä hänellä oo niinku jaksamista sielä kattoa sitte et olisko järkevämpi keskittyä sielä et kotipuoles menis vähä paremmin. (N3)

Yhteenveto: Sosiaalisella kuntoutuksella asiakas voisi saada elämäänsä kaivattua sisältöä. Kohderyhmänä syrjäytymisuhan alla olevat voisivat saada uusia sosiaalisia kontakteja, ja se voisi katkaista pitkittyvän kotona olemisen ajan ja vaikuttaa yksinäisyyden tunteisiin. Vaikka kuntouttavaan työtoimintaan aktivointimalli varmasti vaikuttaakin jonkin verran asiakkaiden toimintaan päätymiseen, niin siitä tuleva päiväkohtainen yhdeksän euron korvaus ei ole siten merkityksellinen. Sosiaaliselle kuntoutukselle näyttäisi olevan perusteet asiakkaiden arkielämässä, mm. arjen taitojen hallitsemiseen, tulevaisuuden pohdintaan ja sosiaalisten verkostojen solmimiseen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Näissä johtopäätöksissä kootaan vastausta kolmeen tutkimuskysymykseen, joilla pyrittiin selvittämään asiakkaan näkemystä omasta arjestaan ja tulevaisuudestaan, kokemusta kuntouttavasta työtoiminnasta sekä näkemystä sosiaalisesta kuntoutuksesta. Arjen kokemukset myös yhdistyvät johtopäätöksissä kuntouttavaan työtoimintaan sekä sosiaaliseen kuntoutukseen. Voidaan todeta, että tutkimushaastattelulla saatiin vastauksia näihin kysymyksiin, ja näissä johtopäätöksissä tutkimuksen tuloksia peilataan myös teoreettisesti kuvaten arjen kokemuksen ja kuntouttavan työtoiminnan suhdetta toisiinsa, sekä sosiaalisen kuntoutuksen suhdetta arkielämän tarpeisiin ja kuntouttavaan työtoimintaan (Kuvio 12). Arjen kokemukset myös yhdistyvät johtopäätöksissä kuntouttavaan työtoimintaan ja sosiaaliseen kuntoutukseen. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli toimia osana sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittämistä yhteistyöorganisaatiossa, ja näissä johtopäätöksissä tuodaan esiin keinoja, jotka olisi hyvä ottaa huomioon sosiaalisen kuntoutuksen palvelua kehitettäessä.

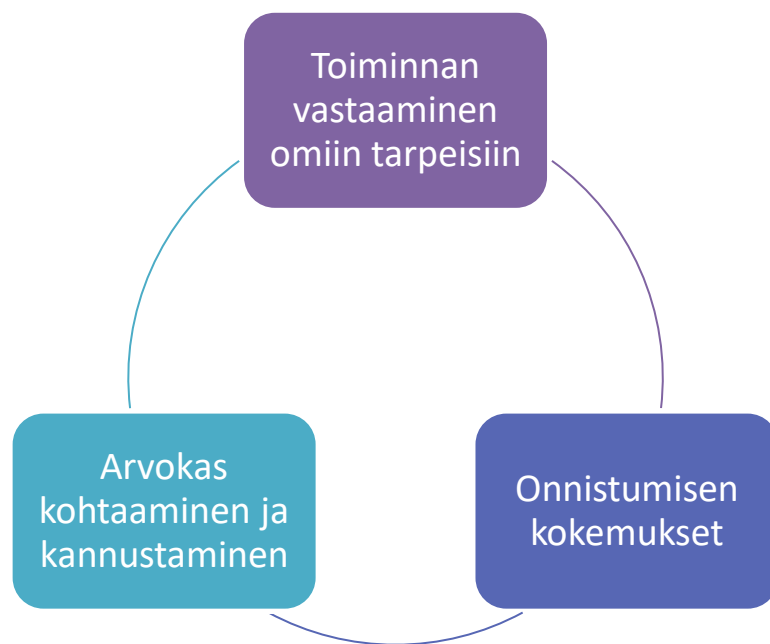

Kuvio 12. Käsitteet johtopäätöksissä.

Kuntouttava työtoiminta koettiin merkittävänä osana elämää, jonka kautta sai mahdollisuuksia, sosiaalisia suhteita ja sisältöä päivään. Toimintaan Tähtiportissa oltiin tyytyväisiä ja ilmapiiriä pidettiin mielekkäänä. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvilla asiakkailla on erilaiset koulutustaustat ja työkokemus. Kokemus työttömyydestä kuitenkin on hyvin yhdenmukainen ja haastateltavat puhuivat kuntouttavasta työtoiminnasta työhön verrattavana asiana, eli se korvaa työn roolia arjen sisällössä. Työmarkkinoilta syrjäytyminen ja työmarkkinoille osallistuminen liitetään vahvasti syrjäytymisen ja osallisuuden käsitteisiin. Tulisi kuitenkin huomioida myös vuorovaikutussuhteet, yhteisöt, organisaatiot, palvelurakenteet sekä palvelut ja niihin pääseminen (Rossi & Valokivi, 2018, 151). Tähtiportin asiakkaat saivat kuntouttavasta työtoiminnasta uusia sosiaalisia kontakteja ja harjoitusta vuorovaikutustilanteisiin sekä työkokemusta. He olivat tyytyväisiä toimintaan ja osa osasi myös kuvata sen tuomia myönteisiä merkityksiä, kuten virallisten asioiden hoitamisen ja kotoa lähtemisen helpottumista. Kuntouttavalle työtoiminnalle annettiin merkitystä erityisesti sosiaalisten kontaktien saamisena, mutta silti useat haastateltavista kokivat, ettei sosiaalisia suhteita ole riittävästi, ihmisiin luottaminen saattoi olla vaikeaa tai uusia kontakteja oli vaikea muodostaa. Ystävät tuovat turvaa ja heiltä saa apua, ja mahdollistavat osallistumisen vapaa-ajan harrastuksiin, ja harrastusten kautta saisi uusia suhteita ja tekemistä arkeen.

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen motivoi sisällön saaminen elämään, säännöllisyyden saaminen arkeen sekä sosiaaliset kontaktit. Myös rahalla on merkitystä, mutta vain yksi asiakas viittasi suoranaisesti aktivointimallin aiheuttamaan paineeseen. Rahan merkitys konkretisoitui inhimillisen elämän edellytysten maksamisessa, kuten vuokraan ja ruokaan. Useimpien kohdalla raha ei kuitenkaan ollut ensisijainen syy osallistumiselle, vaikka aktivointimallin mukaisesti osallistumatta jättäminen heikentäisi toimeentulon tilannetta. Osallistumismotivaatioon vaikuttivat ammattilaisten tapa kohdata ja kannustaa, toiminnasta saatavat onnistumisen kokemukset sekä toiminnan vastaaminen tarpeisiin (Kuvio 13). Asiakkaan saadessa onnistumisen kokemuksia ja kuvatessaan vahvuuksia ja selviytymistä voidaan katsoa myös sopeutumisen toimintakyvyn muutoksiin onnistuneeksi, jolloin myös luottamus minään ja omiin mahdollisuuksiin kasvaa, mikä vaikuttaa positiivisesti motivaatioon ja sitoutumiseen (Kettunen ym. 2009, 35–36). Toiminnan koettiin vaikutta-

neen etenkin päivärytmiin sekä sosiaalisten kontaktien muodostamiseen ja kuntouttava työtoiminta edusti säännöllisyyttä, jota arkeen kaivattiinkin. Motivoitumiseen tarvitaan toiminnalle motiivi, eli sosiaalialalla intervention tekeminen. Tutkimuksen alussa heräsi kysymys, millä tavoin toimeentulotuella elävien ja palvelun tarpeessa olevien asiakkaiden polku sosiaalisen kuntoutuksen palveluun mahdollistettaisiin. Tämän tutkimuksen perusteella vastaus kysymykseen voisi olla intervention tekeminen; ihmisen nykytilanteen näyttäminen ja mahdollisuuksien esille tuominen. Tarvitaan perusteluja muutokselle, ja löytää tarpeiden kautta ihmiselle tärkeä motiivi osallistumiselle.

Kuvio 13. Tuloksista nousseet tärkeimmät motivaatiotekijät.

Motivaation ja omaehtoisen kehittämisen, itsekasvatuksen kyky ei vain tapahdu kasvuprosessissa aikuisuuden kynnyksellä, vaan sen ilmenemiseen vaikuttavat kasvutausta ja aikuisvaiheen elämänolosuhteet. Kehitys tapahtuu, kun minäkuva, motivaatorakenteet, itsehallinta ja muut itsenäisen toiminnan edellytykset vahvistuvat (Raivio 2018, 35). Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiin ja tehtäväkenttään huomion kiinnittäminen myös kuntouttavassa työtoiminnassa voisi auttaakin sitoutumista, sopeutumista ja omien voimavarojen löytymistä tehokkaasti. Toimintakyvyn muutokset vaikuttavat ihmisen identiteettiin, ja identiteetin ja elämäntapojen tulisikin muuttua oppimisen ja kuntoutumisen aikana sekä jälkeen, ja ihmisen tulisi myös

sopeutua tähän muutokseen (Kettunen ym. 2009, 14–15, 34–35). Tähtiportissa asiakas kohtasi vertaistukijoita muissa asiakkaissa ja ilmapiiri sekä ohjaus koettiin hyväksi ja kannustavaksi. Rohkaisevat kysymykset tavoittelevat asiakkaan resursien lisäämistä ja kompetenssin tavoittamista; ”mikä sai sinut toimimaan toisin” ja suostuttelevilla vastauksilla; ”enpä tiedä, ai jaa, tuo kuulostaa hyvältä, sinuna toimin juuri noin” annetaan asiakkaalle vihjeitä oikeasta suunnasta, siitä, mikä on vialla, ja voidaan vahvistaa asiakkaan toimintatapaa tai ominaisuutta (Juhila 2009, 54–55).

Sosiaaliselle kuntoutukselle koettaisiin olevan tarvetta tutkimustulosten perusteella esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien, masentuneiden ja vammaisten kohdalla. Sosiaalisen kuntoutuksen voidaan ajatella olevan toimintaa, jossa pyritään parantamaan ihmisen selviytymistä arkielämässään erilaisissa toimissa, vuorovaikutussuhteissa ja rooleissa (Lindh, Härkäpää & Kostamo-Pääkkö 2018, 8). Useat muodostivat sosiaalisia suhteita somepalveluiden ja pelien kautta, jotka veivät runsaasti aikaa. Tällöin esimerkiksi ulkoilua, lenkkeilyä tai kavereiden kanssa kohtaamista ei mainittu lainkaan, vaan virtuaalimaailma näyttäisi suurelta osin korvanneen muut kohtaamismahdollisuudet. Haasteita fyysiseen kohtaamiseen aiheuttavat myös pitkät välimatkat ja paikallisliikenteen puutteellisuus tai hankaluus.

Kuntoutuksen tulee muuttua ihmisten arjen vaatimusten seurauksena ja käytäntöjen muuttua työn ja elämäntapamuutoksen mukaan (Karjalainen 2004, 11). Vaikka sosiaalista kuntoutusta järjestetään nuorille ensisijaisesti työllistymistä edistävinä palveluina, voidaan todeta, ettei se välttämättä ole riittävää silloin kun elämässä on monenlaisia arjessa näyttäytyviä haasteita. Useiden haastateltavien kohdalla tunne yksinäisyydestä, mahdollisuudet vapaa-ajan harrastuksiin, kodinhoito ja asiointien hoitaminen, toiveikkuuden puute ja pelko tulevaisuudesta, sekä kokemus syrjäytymisestä aiheuttivat haasteita eri tilanteissa. Samoin sosiaalinen kuntoutus kuntoutuksen kentällä tulisi ottaa huomioon muuttuvassa yhteiskunnassa ja ihmisten olosuhteissa. Kokonaisuudessaan sosiaalinen kuntoutus voidaan nähdä osana kaikissa kuntoutuksen muodoissa, mutta sille näyttäisi olevan paikkansa myös omana palvelunaan tai rinnakkaispalveluna muulle kuntoutuksen muodolle. Sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi on annettava muuttuvassa yhteiskunnassa huomiota psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisäksi, sillä sosiaalinen hyvinvoinnin ulottuvuus

tutkimuksen tulostenkin perusteella näyttäisi vahvasti vaikuttavan kahteen muuhun hyvinvoinnin ulottuvuuteen.

Sosiaalinen kuntoutus on yhteiskunnallista ja työelämäsidoista toimintaa, ja sen keskeisimpänä tehtävänä on edistää yksilön ja ympäristön, sekä yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta (Väisänen 2018, 31). Kattokäsitteenä kuntouttavalle työtoiminnalle sosiaalinen kuntoutus näyttäytyykin Tähtiportin toiminnassa, ja erillisenä palvelunaan sen paikka näyttäisi nimenomaan olevan heidän kohdallaan, joille esimerkiksi kuntouttava työtoiminta ei ole oikea-aikainen tai yksinään riittävä palvelu. Haastateltavat asiakkaat löysivät omien kokemustensa kautta sosiaalisen kuntoutuksen palvelulle tarpeen esimerkiksi pitkäaikaistyöttömille ja masentuneille. He liittivät aikaan ennen kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista syrjäytymisen ja siitä johtuvan masennuksen ja ulkopuoliseksi jäämisen. Syrjäytymistä ehkäisevänä ja osallisuutta edistävänä toimintana sosiaalinen kuntoutus voidaan liittää myös ennaltaehkäiseväksi työmuodoksi, jolloin apua annetaan ennen kuin ongelmat ovat muodostuneet liian suuriksi (Nieminen 2018, 14–15). Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvien ryhmätoimintojen mietittiin osittain myös sopivan kuntouttavan työtoiminnan rinnalle. Työtehtävien muuttuessa enemmän edellyttäviksi sosiaalista vuorovaikutusta ja henkistä työskentelyä, myös kuntoutuksessa painopiste on suuntautunut enemmän psykososiaaliseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen (Nieminen 2018, 13). Useat haastateltavista ajatellessaan tilannettaan taaksepäin sanoivat, että jokin palvelu, joka olisi saanut heidät liikkeelle kotoa olisi tullut tarpeeseen siinä vaiheessa, kun he eivät vielä olleet kuntouttavassa työtoiminnassa. Vaikeasti syrjäytyneiden ihmisten paluuta osallisuuteen yhteiskunnassa edistetään ja tuetaan sosiaalisella kuntoutuksella vahvistamalla sosiaalista toimintakykyä ja vuorovaikutustaitoja (Lindh 2013, 57)

Tulevaisuuden ja toiveikkuuden huomioiminen kannustamisen ja mahdollisuuksien antamisen avulla näyttäisi olevan hyvin merkityksellistä. Asiakkaan iällä ei haastattelujen perusteella näyttäisi olevan suurta merkitystä ihmisen oman työllistymisen näkemyksiin kuten koulutustaustalla tai hyvällä työkokemuksella ja aikaisemmillä onnistumisen tai epäonnistumisen kokemuksilla. On huomioitavaa, että ne haastateltavat, jotka uskoivat omiin työllistymismahdollisuuksiinsa, olivat muutoinkin tulevaisuuden suhteen positiivisempia. Tulevaisuuden toiveet, tavoitteet ja haaveet

nähdään merkityksellisinä, mutta niiden olemassaoloa ei voida pitää itsestäänselvyytenä. Kuitenkin myös tilanteissa, joissa tavoitteet kohdistuvat enemmän kuntoutukseen ja voinnin paranemiseen, tulevaisuus saattoi näyttää positiiviselta ja uskottiin omiin mahdollisuuksiin, vaikka ajatukset opinnoista tai työllistymisestä eivät olleet kovinkaan jäsentyneet.

Kehitettäessä sosiaalisen kuntoutuksen palvelua, olisi hyvä ottaa huomioon sen erilaiset mahdollisuudet. Toisaalta palvelun tarjoaminen pitkään kotona olleille, syrjäytyneille tai syrjäytymisriskissä oleville ja henkilöille, jotka tarvitsevat apua sosiaalitentaitojen ja arjenhallintataitojen harjaannuttamiseen. Tutkimuksen alkuvaiheilla heräsi kysymys; miten ne palveluiden ulkopuolella olevat ja toimeentulotuella elävät sosiaalisen kuntoutuksen tarpeessa olevat ihmiset saataisiin osallistumaan palveluun, joka ei ole aktivointimallin alainen. Vastaus saattaa vaikuttaa itsestäänselvyydeltä, mutta muutostarpeen näyttäminen ja mahdollisuuksien antaminen näyttäisi olevan se suurin motivointikeino, johon sisältyy tiedon tuottaminen palvelusta. Haastateltavat kokivat, että sosiaalisen kuntoutuksen palvelu olisi ollut tarpeellinen ja toivottava palvelu sillä sen nähtiin ehkäisevän masennusta etenkin sosiaalisten suhteiden muodostumisen kautta. Palvelun markkinoinnissa tulisikin kiinnittää huomiota erityistä huomiota palvelun tarjoamiin sosiaalisiin mahdollisuuksiin palvelun sisältävien toimintojen lisäksi. Merkityksellistä on myös millä tavoin asiakkaan kanssa keskustellaan sosiaalisesta kuntoutuksesta, miten asiakas palvelun näkee verrattuna omiin tarpeisiinsa ja tunnistaako asiakas itse omat tarpeensa, tai jos ei näe millainen interventio voidaan tehdä. Lisäksi asiakkaan näkemystä omasta tulevaisuudestaan on hyödyllistä selvittää. Asiakas ei itse välttämättä olekaan toiveikas tulevaisuutensa puolesta tai uskalla toivoa ja unelmoida, mikä muodostua kuntoutuksen esteeksi.

Yksi merkittävä kysymys on, missä ja miten sosiaalinen kuntoutus järjestetään. Toisaalta vaikuttaisi siltä, että sitä kaivattaisiin matalankynnyksen palveluna, ajanviettopaikkana. Sen toimintoihin toivotaan kuitenkin myös liikkuvuutta ja osallistumismahdollisuuksien luomista erilaisiin aktiviteetteihin, jolloin palvelu on liikkuva ja voi esiintyä erilaisissa paikoissa ja tiloissa, kuten kirjastoissa, urheilutaloilla, laavuilla sekä yksiköissä ja asiakkaan omassa kodissa.

9 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita etenkin sosiaalisesta kuntoutuksesta ja sen merkityksellisyydestä arjen hyvinvointiin. Haastatteluissa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille sosiaalinen kuntoutus toimi niin kattokäsitteenä, kuin omana palvelunaankin, ja sosiaalisen toimintakyvyn näkökulma näyttäytyi työn kaikilla osa-alueilla. Aihe on tässä hetkessä ja tällä maantieteellisellä alueella hyvin ajankohtainen, kun sosiaalista kuntoutusta pyritään täsmentämään palveluihin, kun palveluntuottajat valmistautuvat mahdollisiin muutoksiin esimerkiksi sotien vaikutuksista. Palvelujen kehittäminen on tärkeää ja välttämätöntä ihmisten muuttuvien vaatimusten sekä tarpeiden mukaisesti. Vaikka aihe muotoutui yhteistyötahon tarpeen kautta, siihen vaikutti myös tutkijan mielenkiinto ja ajatus siitä, että palvelua voidaan kehittää kiinnittämällä huomiota ihmisen arkeen ja siinä esiintyviin tarpeisiin.

Sosiaalisen kuntoutuksen tehtäväkenttä on laaja ja sisältää tärkeitä ominaisuuksia kuntoutumisen edistämiseksi. Se soveltuu niin yläkäsitteeksi muulle kuntoutukselle, mutta myös omaksi palvelukseksi esimerkiksi ensiaskeleena kohti kuntouttavaa työtoimintaa. Oman näkemykseni mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen suunniteltuja toimintoja kuitenkin kaivattaisiin osaksi myös kuntouttavan työtoiminnan palvelua, jolloin asiakkailla olisi mahdollisuus osallistua erilaisiin sosiaalista toimintakykyä edistäviin toimintoihin. Monimutkaiset ongelmat vaativat kattavaa elämänkentän huomioimista työllisyyskysymysten lisäksi, ja myös nykyinen työelämä vaatii itseohjautuvuutta, omista rajoistaan kiinni pitämistä ja oman tekemisen arvottamista, mikä vaatii itsensä hyväksymistä, jatkuvaa oppimista ja identiteettien kasvua. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään edistämään toimintakykyä siten, että ihmisen toimintakykyyn tulisi muutos ja hän pystyisi osallistumaan työllistymistä edistäviin palveluihin, joten siinä vaaditaan sosiaalisen kuntoutuksen kaltaista kokonaisvaltaisuutta. Sosiaalisen kuntoutuksen hyötyjen korostaminen ja vastaavuuksien löytäminen ihmisten tarpeisiin on tie osallistumiselle, jonka jälkeen käytännön kokemuksen kautta asiakkaan sitoutuminen toimimaan kasvaa hänen saadessaan tarpeen mukaisesta palvelusta onnistumisen kokemuksia.

Vaikka arjen tutkimus sinällään on monimutkainen ja aiheutti itselleni haasteita, koen tärkeäksi pohjaksi arjen tutkimuksen palveluiden kehittämisen ja tarpeisiin

vastaamisen kannalta. Opinnäytetyön tekeminen oli kokemuksena opettavainen ja kärsivällisyyttä vaativa tehtävä. Toisinaan työn tekeminen vei mukanaan ja tekeminen tuntui helpolta. Haastavinta oli kokonaisuuden muodostaminen työstä etenkin niissä vaiheissa, joissa työn suunta muuttui oleellisestikin ja työtä täytyi pystyä rajaamaan. Aiheen valinnalla ja tiukemmalla rajaamisella olisi voinut vaikuttaa aika-tila- ja haasteisiin. Valitut aiheet eivät olleet entuudestaan tutkijalle tuttuja, mikä voidaan nähdä hyvänäkin asiana sen kannalta, ettei ennakkokäsityksiä juurikaan ollut, mutta toisaalta perehtyminen vei paljon aikaa. Tutkimuksen tekemisen kautta aukesi paljon uusia näkökulmia, joita voi hyvin hyödyntää tulevassa työelämässäkin.

Sosiaalialan jatkuva muuttuvuus vaatii jatkuvaa ajassa pysymistä, ja ammatillista kehittymistä. Vaikka tutkimuksen osuus näyttäisikin toistavan jo ennestään tehtyjä tutkimuksia kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista, se oli opettavainen kokemus tekijälleen. Oli opettavaista huomata, kuinka taustateoria toistui haastatteluissa jo haastateltavien puheen kautta ja ne täydensivät toisiaan. Esimerkiksi työ ja vapaa-aika keskusteluissa kietoutuivat toisiinsa ja niitä seurasi tulevaisuuden toiveet heidän kohdallaan, jotka olivat tässä hetkessä sen jo muodostaneet.

Seuraavaksi kuvaan prosessin aikana tapahtunutta oppimista sosionomi (AMK) kompetenssien kautta. Erityisesti tutkimusprosessissa harjaantuivat sosiaalialan tutkimuksellinen osaaminen. Sosionomin (AMK) tulee osata tutkimus ja kehittämissä toimia eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti, ja jokaisessa tämän työn prosessin vaiheessa tuli huomioida tutkimuksen läpinäkyvyys ja tehdä eettisiä ratkaisuja, mikä vaati useaan otteeseen perehtymistä eettisiin periaatteisiin ja ohjeisiin ja tarkastelua eri näkökulmista. Monissa tutkimuksen ongelmatilanteissa tuli tehdä ratkaisuja itsenäisesti, mutta myös yhteistyöorganisaation kanssa prosessin suunnittelu-, toteutus ja arviointivaiheissa, jotka sivuavat myös sosionomi (AMK) tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen kompetensseja. Lisäksi työn tarkoituksena oli kehittää uutta palvelua, jossa tulee ottaa huomioon toiminnassa käytetyt menetelmät, käytännöt ja palveluprosessit myös asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. Hyvinvoinnin edistäminen on sosiaalityön tavoite, ja se on otettu myös huomioon tarkastellessa tutkimustuloksia ja pohtiessa tutkimuksen teemoja. Tässä työssä kiinnitettiin huomiota etenkin arjen hyvinvointiin, ja haluttiin tuoda esiin siellä näkyvä hyvinvointi tai pahoinvointi ja asiakaspinnasta nouseva kokemus.

Jatkotutkimuksia aiheesta olisi hyvä tehdä etenkin siinä vaiheessa, kun sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on saatu käytäntöön haastatteleamalla siihen osallistuvia asiakkaita ja heidän kokemustaan toiminnasta. Itseäni jäi tämän tutkimuksen jälkeen mietityttämään myös, millaisia merkityksiä ammatillisella kuntoutuksella on ollut kuntouttavan työtoiminnan rinnalla ja miten asiakkaat ovat sen kokeneet. Yhtenä suurena mieltteenä jo työn alkuvaiheilla heräsi työkentältä nousevan huolen kautta; miten toimeentulotuen varassa elävät aikuissosiaalityön asiakkaat osallistuisivat heille tarpeelliseksi katsomiin palveluihin, jotka edistäisivät heidän hyvinvointiaan ja osallisuuttaan sekä kiinnittymistään eri yhteisöihin. Hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen on jatkuva työnsarka, jossa vaikuttavat monimutkaistuvat ongelmat, yhteiskunnan muutokset ja vaatimukset sekä yksilöiden voimavarat.

LÄHTEET

- Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta -lain sisältö ja vaikuttavuus.. Helsinki: Stakes. Tutkimus, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 141.
- Aluehallintovirasto. 31.12.2018. Yksityiset sosiaalipalvelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.1.2019]. Saatavana: <https://www.avi.fi/web/avi/yksityiset-sosiaalipalvelut>
- Arjen hyvinvointi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Mielenterveystalo. [Viitattu 31.8.2018]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/maahanmuuttajat/Pages/arjen_hyvinvointi.aspx
- Arjen perusteet. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Mielenterveystalo. [Viitattu 3.9.2018]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tyokaluja_itsehoito/Pages/arjenperusteet.aspx
- Buusti Ry. 2018a. Buustia elämään. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.7.2018]. Saatavana: <https://buustiaelamaan.fi/>
- Buusti Ry. 2018b. Tähtiportti. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.10.2018]. Saatavana: <https://buustiaelamaan.fi/wp-content/uploads/2018/08/Esite-Tähtiportti-taitettava.pdf>
- Böckerman, H. 2017. Sosiaalinen kuntoutus työelämäosallisuutta edistämässä. [Verkkojulkaisu]. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Johtamisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan palvelutuotannon kehittäminen. Sosionomi (YAMK). Opinnäytetyö. [Viitattu 29.12.2018]. Saatavana: <http://www.theseus.fi/handle/10024/136602>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino.
- Haapakoski, K. 2018. Vapaus ja sosiaalisuus – sosiaalisen kuntoutuksen arvotukset. Teoksessa: J. Lindh, K. Härkäpää & K. Kostamo-Pääkkö. (toim). Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 84–85, 89, 93.
- Heinonen, J. 2014. Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa: A. Pohjola, M. Laitinen & M. Seppänen. (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö: Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. 3. uud. p. Kuopio: UNIpress, 54–55.
- Hinkka, T., Koivisto, J. & Haverinen, T. 2006. Stakesin raportteja 12/2006. [Verkkojulkaisu]. Kartoittava kirjallisuuskatsaus sosiaalisen kuntoutuksen työmuo-

- doista ja niiden vaikutuksista. [Viitattu 6.12.2018]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77938/R12-2006-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hämäläinen, H. 2014. Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä: Kehittämisosaaaminen sosiaalityössä. Teoksessa: A. Pohjola, M. Laitinen & M. Seppänen. (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö: Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. 3. uud. p. Kuopio: UNIPress, 74.
- Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Juhila, K. 2009. Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault'n perintöä tulkitsemassa. Teoksessa: M. Mäntysaari, A. Pohjola & T. Pösö. (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 54–55.
- Juhila, K. 2018. Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.
- Järvikoski, A & Härkäpää, K. 1995. Mitä kuntoutus on. Teoksessa: A. Suikkanen, K. Härkäpää, A. Järvikoski, T. Kallanranta, K. Piirainen, M. Repo & J. Wikström. (toim.). Kuntoutuksen ulottuvuudet. Juva: Wsoy, 26.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: Wsoy.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansaneläkelaitos (Kela). 1.6.2018. Kelan kuntoutuksen palvelunkuvaus: NUOTTI-valmennus. [Viitattu 24.11.2018]. [Verkkajulkaisu]. Saatavana: <https://www.kela.fi/documents/10180/751941/NUOTTI-+valmennus+palvelukuvaus.pdf/1e43d15a-cdf7-40b8-afd9-2c68eae15ab7>
- Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010(38). Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa. Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 6.12.2018]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Raportti, Terveystieteiden tutkimuskeskus 38/2010. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80039/4aa5eb26-0e0e-4dac-928e-4597d8c7a8d9.pdf?sequence=1>
- Karjalainen, V. 2004. Yksilöllistymiskehitys muuttaa kuntoutusta – mutta miten?. Teoksessa: V. Karjalainen & I. Vilkkumaa. (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisten toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes, 11–13, 21, 23.
- Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A & Ihalainen, J. 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: Wsoy.

- Kilpeläinen, A. 2009. Luhmannin ekologinen kommunikaatio teoreettisena lähestymistapana sosiaalityössä. Teoksessa: M. Mäntysaari, A. Pohjola & T. Pösö. Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 70.
- Kokko, R-L. & Veistilä, M. 2016. Sosiaalityö ja sosiaalinen kuntoutus yhteistyönä. Teoksessa: M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lunden, P. Salovaara & M. Veistilä. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus Oy. 221–222
- Korkiamäki, R., Nylund, M., Raitakari, S. & Roivainen, I. 2016. Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa: I. Roivainen, M. Nylund, R. Korkiamäki, & S. Raitakari. (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 3.9.2018]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 3.10.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>
- Kuntoutus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). [Viitattu 25.7.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>
- Kuntoutusportti. 20.12.2017. Sosiaalinen kuntoutus. Menetelmät. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.8.2018]. Saatavana: <https://kuntoutusportti.fi/sosiaalinen-kuntoutus/menetelmat/>
- L 189/2001. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta.
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki.
- L1369/2014. Laki työllistämistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta.
- Lahti, J. & Pienimäki, A. 2004. Päihdekuntoutus perustuu sosiaaliselle perustalle. Teoksessa: V. Karjalainen, & I. Vilkkumaa. (toim.) Kuntoutus kanssamme: Ihmisten toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes, 138.
- Law, M. & MacDermid, J. 2014. Evidence-Based rehabilitation: A Guide to practice. 3rd ed. Thorofare, NJ: Slack cop.
- Liikkanen, M. 2009 Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Lindh, J. 2013. Kuntoutus tuotetaan toimintaverkostoissa. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 22.1.2019]. Kuntoutus 3:2013, 57. Saatavana: <http://docplayer.fi/12646919-Kuntoutus-tuotetaan-toimintaverkostoissa.html>

- Lindh, J., Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. 2018. Johdatus sosiaaliseen kuntoutuksessa. Teoksessa: J. Lindh, K. Härkäpää & K. Kostamo-Pääkkö. (toim.). Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 8.
- Mielenterveyden käsi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Mielenterveysseura. [Viitattu 24.10.2018]. Saatavana: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet/mielenterveyden-käsi>
- Määttä, A. Sosiaalinen kuntoutus ja yhteensovittavan johtamisen työskentelyprosessi. Teoksessa: H. Kostilainen & A. Nieminen. (toim.). Sosiaaliseen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 21.8.2018]. 26, 28. Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Tyoelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Teoksessa: H. Kostilainen & A. Nieminen. (toim.). Sosiaaliseen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 21.8.2018]. 10, 12–18, 22. Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Tyoelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Piirainen, K. 2018. Yhdenmukaisuutta ja tapauskohtaisuutta sosiaaliseen kuntoutukseen – palveluohjaus julkisen toimijan ratkaisuna. Teoksessa: H. Kostilainen & A. Nieminen. (toim.). Sosiaaliseen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 21.8.2018]. 41–42, 52. Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Tyoelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa: J. Saari. (toim.). Hyvinvointi: Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 244–245, 251–253.
- Raivio, H. 2018. Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! [Verkkojulkaisu]. Yhteiskehittäen vaikuttavampaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen (SOSKU) 2015-2018 loppuraportti. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpäpaperi 2018:7, 34–35, 45–48, 58. [Viitattu 2.8.2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136144/URN_ISBN_978-952-343-070-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 34–35, 45–48, 58.
- Raunio, K. 2000. Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Helsinki: Gaudeamus.
- Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki. Tampere: Tampere University Press.

- Riikonen, E., Makkonen, M. & Smith, G. 2004. Raskas ja kevyt elämä – näkökulmia työtä ja osallisuutta koskevien määrittelyjen kriisiin ja sen tutkimiseen. Teoksessa: Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes, 209, 212.
- Rossi, E. & Valokivi, H. 2018. Ikääntyneiden sosiaalinen kuntoutus. Teoksessa: J. Lindh, K. Härkäpää & K. Kostamo-Pääkkö. (toim). Rovaniemi: Lapland University Press, 150–151.
- Sallinen, M., Kandolin, I. & Purola, M. 13.8.2017. Elämisen rytmi. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 30.12.2018]. Duodecim. Saatavana: http://www.tyoterveyskirjasto.fi.libts.seamk.fi/tyoterveyskirjasto/tk.koti?p_osio=5&p_teos=elr
- Savukoski, M. & Kauramäki, P. 2004. Nuorten sosiaalinen tukeminen omalle ammatilliselle uralle. Teoksessa: V. Karjalainen & I. Vilkkumaa. (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisten toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes, 128–129.
- Palmu, J., Uusimäki, S. & Ulvinen, J. 2018. Tuotteistamissuunnitelma. Julkaisematon.
- Buusti Ry. 23.5.2018. Sosiaalinen kuntoutus. Julkaisematon.
- Sosiaalityö. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 25.7.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/sosiaalityo>
- Suoninen, E. 2010. Päivittäinen vuorovaikutus. Teoksessa: E. Suoninen, A. Pirttilä-Backman, A. Lahikainen & M. Ahokas. (toim). Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOY, 29, 73–74.
- Synder, C.R. 2002. Hope theory: Rainbows in the mind. [Verkkolehtiartikkeli]. Psychological injury 13(4), 249–275. [Viitattu 13.10.2018]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- TE-palvelut. Ei päiväystä. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.11.2018]. Saatavana: http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakkijalle/tukea_tyollistymiseen/monialainen_yhteispalvelu/index.html
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 10.3.2015. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Aktivointisuunnitelma. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/aktivointisuunnitelma>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 17.2.2017. Sosiaalinen kuntoutus käytännössä. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.8.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus/kuntakysely/kaytanta>

- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 17.9.2018. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Rajoitukset. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-sisalto/rajoitukset>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 21.11.2017. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Palvelun luonne. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-sisalto/kuntouttava-tyotoiminta-sosiaalipalveluna>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 23.9.2014. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Kuntouttavan työtoiminnan sisältö. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.10.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta/kuntouttavan-tyotoiminnan-sisalto>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 25.6.2018. Sosku kehittää sosiaalista kuntoutusta. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.8.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 30.11.2016. Työllisyys. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.8.2016]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eri-arvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). 6.10.2017. [Verkkajulkaisu]. Tilastoraportti 33. Kuntouttava työtoiminta – Kuntakyselyn osaraportti. [Viitattu 24.10.2018]. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135308/Tr33_17.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Terveyskylä. Ei päiväystä. Kuntoutuksen osa-alueet. [Verkkosivu]. [Viitattu 24.10.2018]. Saatavana: <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/tietoa/kuntoutuksen-eri-muodot/kuntoutuksen-osa-alueet>
- Trux, M. 2013. Julmaa optimismia. [Verkkolehtiartikkeli]. Aikuiskasvatus 33 (2), 129. [Viitattu 13.10.2018]. Saatavana Elektra-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (Tenk). 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 20.8.2018]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuusa, M., Seppänen-Järvelä, R., Henriksson, M., Juvonen-Posti, P., Pesonen, S., Syrjä, V. & Savinainen, M. 2018. Yhteistoiminta ja toimijuus kuntoutumista edistävänä vaikutusmekanismeina. Teoksessa: J. Lindh, K. Härkäpää & K. Kostamo-Pääkkö, (toim). Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 130–131.

Työttömyys voi aiheuttaa epävarmuutta elämään. Ei päivystä. [Verkkosivu]. Mielenterveysseura [Viitattu 7.8.2018]. Saatavana: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilan-teet/ty%C3%B6tt%C3%B6myys-voi-aiheuttaa-ep%C3%A4varmuutta-el%C3%A4m%C3%A4n>

Waddell, G., Burton, K. & Kendall, N. [Ei päivystä]. Vocational rehabilitation. What works, for whom, and when. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 24.11.2018]. 10, 53. Saatavana: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/209474/hwwb-vocational-rehabilitation.pdf

Vapaa-aika virkistää. Ei päivystä. [Verkkosivu]. Mielenterveysseura. [Viitattu 7.8.2018]. Saatavana: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/hyvinvointi/vapaa-aika-virkist%C3%A4%C3%A4>

Vilkkumaa, I. 2004. Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa. Teoksessa: V. Karjalainen & I. Vilkkumaa. (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisten toimijuiden tukeminen. Helsinki: Stakes, 29, 31, 36.

Väisänen, R. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja kehitysvaiheet. Teoksessa: J. Lindh, K. Härkäpää & K. Kostamo-Pääkkö. (toim). Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press, 19, 23, 28–29, 31.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 3. Haastattelusuostumus

Liite 1. Tutkimuslupa

ETELÄ-POHJANMAAN
SOSIAALIPSYKIATRINEN
YHDISTYS RY
PL 348, 00101 SEINÄJOKI
puh. 040-137 7495
www.epsoopsyk.fi

TUTKIMUSLUPA

1. TUTKIMUS- LUVAN HAKIJA	Sukunimi Hauta-aho	Etunimi Sara
	Ammatti Sosionimi (AMK) opiskelija	
	Oppilaitos Seinäjoen ammattikorkeakoulu	
2. TUTKIMUS	Tutkimuksen aihe Asiakkaiden kokemuksia sosiaalisen kuntoutuksen Sampo-palvelusta	
3. PÄÄTÖS	Tutkimuslupa ☒ Myönnetään seuraavin ehdoin. Arvioinnissa ja tutkimuksessa noudatetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ehdottomia vaitiolo- ja salassapitosäädöksiä ja henkilötietolakia sekä tutkimuksen eettisiä periaatteita. Manuaalinen ja ATK:lla säilytettävä aineisto tallennetaan ja säilytetään hankkeen toiminta-ajan edelisten säädösten ja periaatteiden velvoittamalla tavalla. ☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä	
4. PÄÄTÖKSEN- TEKIJÄ	Paikka Seinäjoen	Päivämäärä 7.6.2018
	Päätöksen tekijä Allekirjoitus: <i>Maria Palmu</i> Nimenselvitys: <i>Sara Haukio</i>	

Liite 2 Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO**Perustiedot**

Ikä

Ammatti/koulutus

Työttömyyden kesto

Kuntouttavan työtoiminnan kesto

Muut sosiaalipalvelut

1. Millaisena asiakas näkee arkensa ja tulevaisuutensa?

- Mitä arki asiakkaan näkemyksen mukaan on?
- Millaisia...
 - rutiineja
 - tarpeita
 - haasteita?
- Mitä hyvä arki on?
- Ajatuksia työttömyydestä
 - Onko ollut
 - Millaisena kokee
 - Ajatukset työllistymisen suhteen
- Ajatuksia vapaa-ajasta
 - Sosiaaliset suhteet, vuorovaikutus oman verkoston kanssa, millaisia asioita toivoo, mitä ystävyys/perhesuhteet antavat?
 - Harrastukset: onko, tarvitsisiko, haluaisiko, mitä antavat?
 - Lepo: Mikä on riittävä, toteutuuko, mikä vaikeuttaa
- Ajatuksia tulevaisuudesta
 - Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia
 - Millaisia toiveita, haaveita
 - Suunnitelmien, toiveiden, haaveiden saavuttaminen, millaiset asiat auttaisivat saavuttamisessa
 - Millaisena näkee tulevaisuutensa?

2. Miten asiakas on kokenut kuntouttavan työtoiminnan?

- Miten ohjautunut
- Millaiset asiat motivoivat osallistumaan
 - tarve
 - raha
 - sosiaaliset suhteet?
- Millaisia tavoitteita
- Vastaako tarpeisiin, millaisiin, miten
- Millaisia opittuja asioita -> hyödyntäminen arjessa, miten näkyy arjessa?
- Miten vaikuttanut tulevaisuuden suunnitelmiin?
- Muuta kysyttävää tai kerrottavaa

3. Millaisena asiakas näkee sosiaalisen kuntoutuksen?

- Tarjottiinko sosiaalista kuntoutusta
 - jos niin miksi valitsi kuntouttavan työtoiminnan
- Mitä tietää sosiaalisesta kuntoutuksesta
 - Millainen käsitys siitä muodostunut
- Millaiset asiat voisivat motivoida osallistumaan
- Mitä toivoisi omalla kohdallaan sosiaalisen kuntoutuksen olevan
- Miten paljon rahallinen korvaus vaikuttaisi osallistumismotivaatioon?
- Millaisiin tarpeisiin vastaisi?
- Muuta kysyttävää tai kerrottavaa

Liite 3. Haastattelusuostumus

TUTKIMUSHAASTATTELUUN OSALLISTUMINEN

TUTKIMUS	Opinnäytetyötutkimuksen aiheena on kuntouttava työtoiminta, sosiaalinen kuntoutus ja asiakkaan arkielämä
TUTKIMUKSEN TEKIJÄ	Sara Tala, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosionomi (AMK)
AIKA	Lokakuu 2018

KUVAUS

Opinnäytetyö liittyy sosiaalisen kuntoutuksen kehittämiseen Buusti Ry:ssä ja haastattelujen avulla pyritään muodostamaan käsitystä palveluiden merkityksellisyydestä arkielämässä. Haastatteluja toteutetaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville asiakkaille, ja heillä on mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan kuntouttavasta työtoiminnasta, näkemyksistään sosiaalisesta kuntoutuksesta, sekä näkemyksestään omasta arjestaan ja omasta tulevaisuudestaan.

.

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Minulle on selvitetty tutkimuksen aihe ja tarkoitus, ja olen saanut esittää siihen liittyviä kysymyksiä. Haastattelu ja haastatteluaineistot, sekä niiden käsittely ovat luottamuksellisia, ja tutkimuksessa noudatetaan henkilöllisyyden ja tunnistettavuuden suojaamiseksi lakia ja eettisiä periaatteita. Ymmärrän haastattelijan keräävän tutkimusaineistoa käyttäen äänitallennetta, äänitallenteen litterointia ja muistiinpanoja haastattelusta. Suostun että antamani tietoja käytetään tässä opinnäytetyötutkimuksessa. Tutkimusaineistoja käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti opinnäytetyöhankkeen ajan, jonka jälkeen aineisto tuhoetaan asianmukaisesti. Osallistun haastatteluun vapaaehtoisesti ja ymmärrän että voin missä vaiheessa tahansa vetäytyä haastattelusta kertomatta syytä. Tutkimukseen osallistuminen ja siinä antamani tiedot tai osallistumatta jättäminen tai haastattelun keskeyttäminen ei vaikuta saamaani palveluun.

Paikka _____

Aika / / _____

OSALLISTUJA

_____	_____
Nimi	Allekirjoitus
TUTKIMUKSEN TEKIJÄ	
_____	_____
Nimi	Allekirjoitus